

Az 1997-es koreai krízis hatása a koreai társadalomra
The impact of the 1997 Korean crisis on Korean society

2023.01.10.

AEB222

Tartalomjegyzék

1.	Bevezetés	3
2.	Előszó Dél-Korea jelenlegi gazdasági, társadalmi helyzetéről	5
3.	Az 1997-es koreai válság gazdasági, társadalmi előzményei	7
4.	Dél-Korea a válság évében és az azt követő gazdasági, társadalmi hatások	22
5.	Összegzés és konklúzió	37
6.	Irodalomjegyzék	39

1. Bevezetés

“Bármikor, amikor a demokrácia válságba került, a koreai nép csak megerősödött.”

Mun Jae-in¹

Dél-Korea a múlt században a világpiac még kevésbé ismert szereplője volt, viszont mára a világon az egyik legerősebb gazdasággá vált. Ezt jól bizonyítja, hogy az előző évben a nominális GDP-t tekintve Ázsiában a negyedik, globálisan a tizedik helyen állt. Növekvő gazdasága ellenére, a korszak legfejlettebb országaihoz hasonlóan, Korea sem tudta elkerülni az 1997-es ázsiai válságot. A krízis nagymértékű visszaesést okozott a koreai gazdaságban, amely kihatott magára a nemzetre is, ezért dolgozatomban az 1997-es ázsiai krízis koreai társadalomra gyakorolt hatásának statisztikai forráselemzését tűztem ki célul. Szeretnék átfogó képet adni a válság előtti és a válság utáni állapotról és megfigyelni, hogy a változások hogyan befolyásolták a koreai társadalmat.

Témaválasztásban erősen befolyásolt a koreai nyelvismeretem, de főként azért választottam ezt a területet, mert több különböző egyetemi főszakon végzett tanulmányom során Dél-Korea válságidőszakai érdekelték a legjobban, valamint szerettem volna mélyebben bele látni a Koreai Köztársaság válsághelyzet-kezelésébe, és hogy hogyan befolyásolta a válság a koreai társadalmat.

Dolgozatomban elsőként az 1910 és 1997 közötti időszakot tanulmányozom három átfogóbb korszakra bontva (1910-1959, 1960-1995 és a válságot megelőző évet) történelmi, gazdasági és társadalmi adatok szerint, különös tekintettel a válságot megelőző évre, ahol részletesen kitérek a társadalom színvonalát mutató GDP értékre, a termékek árát befolyásoló valutaárfolyam helyzetére, a foglalkoztatottságot meghatározó koreai nagyvállalatokra, a társadalmi egyenlőséget tükröző nők és a családok állapotára. Továbbá elemezni fogom a munkanélküliséget, ami kihatással van a tömegközlekedés, az oktatás és a közszolgáltatások hozzáférésére és nagymértékű emelkedése esetén rosszminőségű lakhatást eredményezhet. Ezután kitérek a szándékos emberölések, öngyilkosságok és bűncselekmények számának változására is, ami meghatározza az emberek biztonságérzetét és a közösség összetartását.

Következő részben az 1997-es évet vizsgálom, és a korábbi időszzakkal összehasonlítva szeretném megtudni, hogy Dél-Korea milyen arányban szenvedett visszaesést és milyen mértékben romlott a társadalmi helyzet a válság következtében, kitérve a fent felsorolt

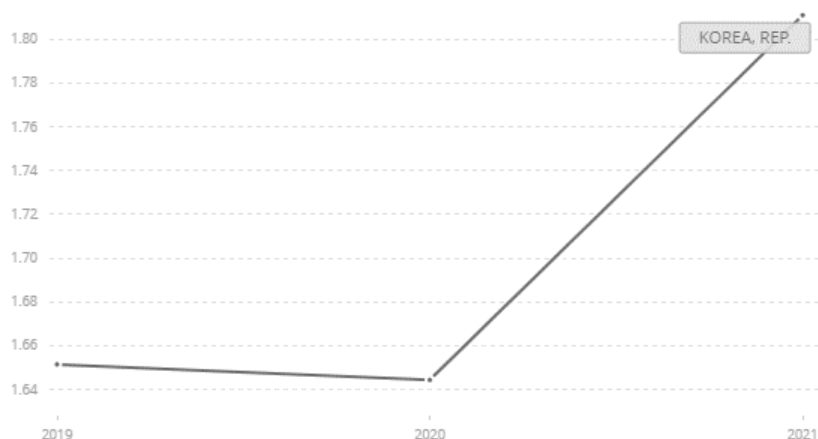
¹ „South Korea holds lesssons for leaders trying to use crisis to consolidate power” The Indian Express. 2022. október 23.

pontokra, valamint, hogy milyen társadalmi történéseket indított el és ez milyen hatással volt a rákövetkező évekre és hogyan alakultak tovább a fent felsorolt témák statisztikai adatai. Végül befejezőként összefoglalom a következtetéseimet. Feltételezem, hogy kutatásom során arra jutok, hogy Dél-Korea társadalmát nagymértékben megviseli az 1997-es válság.

Továbbá szeretnék köszönetet mondani konzulensemnek, amiért elméleti és gyakorlati információkkal segítette munkámat, valamint megosztotta velem észrevételeit, ezáltal értékes gondolatokkal gazdagíthattam a tanulmányomat.

2. Előszó Dél-Korea jelenlegi gazdasági, társadalmi helyzetéről

A Koreai Köztársaság a *délkelet-ázsiai kistigrisek*² egyikeként jelenleg a legerősebb gazdaságok egyike. Az előző év bruttó hazai termék mutatója *1798 milliárd USD volt*³ és az utóbbi öt évben 2,3%-os emelkedést ért el. Gazdasági erősségét az is mutatja, hogy a reál GDP-t tekintve 2020-tól, a covid-19 járvány alatt is képes volt folyamatos növekedésre (1. ábra).⁴

1. ábra Dél-Korea GDP változása 2019 és 2021 között dollárban kifejezve

(The World Bank 2022. október 25.)

A kereskedelem szempontjából exportközpontú ország, legfőbb export termékei a gépek és szállítóeszközök. 2021-ben a termékek és szolgáltatások import (38,1%), export (41,6%) százalékos aránya közel megegyező volt,⁵ ami gazdasági stabilitásra utal, viszont az inflációs ráta 2018 óta emelkedik, jelenleg 2,5%.

A legnagyobb gondot a munkanélküliség magas aránya okozza, de a munkanélküliségi ráta tavalyi adata alapján 3,5% volt, amely csökkenést mutat a 2020-as évhez képest. Mindez ellenére még mindig nagy kérdést jelent a fiatalok alacsony foglalkoztatási aránya⁶, aminek

² A „kistigriseknek” becézett országok a Koreai Köztársaság, Tajvan, Szingapúr és Hongkong, mindegyikükre jellemző, hogy Dél-kelet Ázsiában az újonnan iparosodott országok első hullámába tartoztak. („A „Kistigriseknek” Becézett Országok” Tudaszbazis.sulinet.hu, 2023.)

³ Dél-Korea a GDP-jét tekintve 2021-ben a tizedik helyet foglalta el a világranglistán. („Projected GDP ranking”, Statistics Times, 2021.)

⁴ World Bank Data. 2022. november 17.

⁵ „OECD Economic Surveys: Korea 2022” OECD.

⁶ „Economic Surveys: Korea 2022” OECD.

elsődleges oka, hogy a *koreai fiatalok*⁷ a továbbtanulást részesítik előnyben az állaskereséssel szemben, valamint gondot okoz az időskori elszegényedés⁸ is, ami a hézagos gazdasági rendszer egyik következményeként elsősorban az idős nőket érinti.⁹ A szándékos emberölések száma 2014 óta meredeken csökken,¹⁰ aminek számos oka lehet, köztük a társadalmi-gazdasági fejlettségi szint növekedése.¹¹

A tradicionális koreai társadalomban a nőktől elvárt szerep az otthonmaradás, a gyereknevelés, a háztartásvezetés, a nyolcvanas évek végéig csak egyszerűbb könnyűipari munkákat végeztek, többnyire a ruhatermelésben.¹² A nők egyenjogúságának kérdése napjainkban is kényes témának számít, mivel a mai napig sem sikerült teljesen felszámolni a *nők társadalmi hátrányát*¹³, ami eminensen a nemek közti 31%-os bérkülönbségben mutatkozik meg és ez az OECD tagországokat tekintve a legmagasabb érték.¹⁴

⁷ *NEET-fiatalok* (청년 니트족): Azok a fiatalok, akik a továbbtanulás miatt nem képesek időben munkába állni vagy a társadalmi helyzetükből adódóan nehezen tudnak dolgozni vagy tanulni. („청년 니트족”, 글로벌 사회정책 브리프, 2016.) [„NEET-fiatalok”, Global Social Policy Brief]

⁸ „Economic Surveys: Korea 2022” OECD.

⁹ „빈곤 여성 노인의 생애와 빈곤 형성 분석” 최희경, 2005. [„A szegénységben élő idős nők életének és a szegénység kialakulásának elemzése”]

¹⁰ World Bank Data. 2022. november 17.

¹¹ Borbíró 2020. 20.5.2. Elméleti megközelítések

¹² “여성(女性) [Nő] - 한국민족문화대백과사전.” *Encykorea.aks.ac.kr*, 한국민족문화대백과사전, 2023. [„Nő” – Encyclopedia of Korean Culture, Academy of Korean Studies]

¹³ A dél-koreai nőket napjainkban is genderspecifikusan érinti a fiatalkorú szexuális rabszolgaság, szexuális és családon belüli erőszak és az erős társadalmi diszkrimináció, legfőképpen a munkavállalást tekintve. („The Resurgence and Popularization of Feminism in South Korea” Kim, 2021.)

¹⁴ „South Korea Events of 2021” Human Rights Watch. 2022. november 18.

3. Az 1997-es koreai válság gazdasági, társadalmi előzményei

Az 1997-es ázsiai válsághelyzet, mint sok más a területen fekvő országnak, Dél-Korea számára is gazdasági visszaesést jelentett és ahhoz, hogy megértsük a kialakult helyzetet és annak hatásait, fontos ismernünk a válsághoz vezető utat, annak történelmi, gazdasági és társadalmi előzményeit.

Azért, hogy átfogó képet kapjak a válságot megelőző állapotról, az 1910 és 1996 közötti időszakot tanulmányoztam nagyobb korszakokra bontva, fontosabb történelmi, gazdasági és társadalmi adatok alapján, különös figyelmet szentelve a válságot megelőző évre.

Az 1910 és 1959 közötti korszak jellemzői

Dél-Korea huszadik századi történelmét legfőképpen Japánnal, Oroszországgal és Kínával való kapcsolati rendszere határozta meg. Az első fontos esemény 1905-ös *protektorátusi szerződés*¹⁵ volt, amit a japánok kényszerítettek rá a *Koreai Császárságra*¹⁶, valamint az ezt követő 1910-es japán megszállás.¹⁷ Ezzel teljesen átalakult az ország berendezkedése, a politikai élet, a gazdaság és a média és majdnem 35 éven keresztül a *Japán Birodalom része maradt*¹⁸. Az elnyomó hatalom leépítette az oktatási rendszert, megtiltotta a koreai nyelv használatát és elvette a koreai földművesektől a területeiket, vagy adózniuk kellett a termésből. A koreai vállalkozások nagyrészt eltulajdonították és megváltoztatták az államigazgatás rendszerét,¹⁹ ami államháztartási hiányhoz vezetett és ezt a gyarmati kormány japán kötvényekből próbált fedezni.²⁰ A népesség 1925 és 1940 között az elnyomás ellenére is évi 1,4%-kal nőtt. Ezzel szemben az *egy koreaira jutó rizs mennyisége*²¹ csökkenő tendenciát mutatott, emiatt a korabeli koreai gazdasági feljegyzések többsége negatív hangvételű.²²

¹⁵ 을사조약 (乙巳條約) A szerződésben megállapodtak, hogy a japán kormány ellenőrizni fogja a koreai külügyi irányítást, továbbá japán diplomáciai és konzuli képviselők fogják képviselni Koreát a külföldi országokban. (Csoma 2016.)

¹⁶ 대한제국 (大韓帝國), Koreai Császárság, 1897 és 1910 között fennállt állam volt a Koreai-félszigeten, amit 1910. augusztus 29-én a Japán Birodalom annektált. ("대한제국(大韓帝國) - 한국민족문화대백과사전." *Encykorea.aks.ac.kr* 2022.11.10.) [Koreai Birodalom – Encyclopedia of Korean Culture, Academy of Korean Studies]

¹⁷ „Egy működő modell: a dél-koreai munka-tanulás duális rendszere” Bors, B. 2022. november 17.

¹⁸ 1910. augusztus 22-én Korea a Japán Birodalom részévé vált hivatalosan is, önálló államisága megszűnt. (Csoma 2018.)

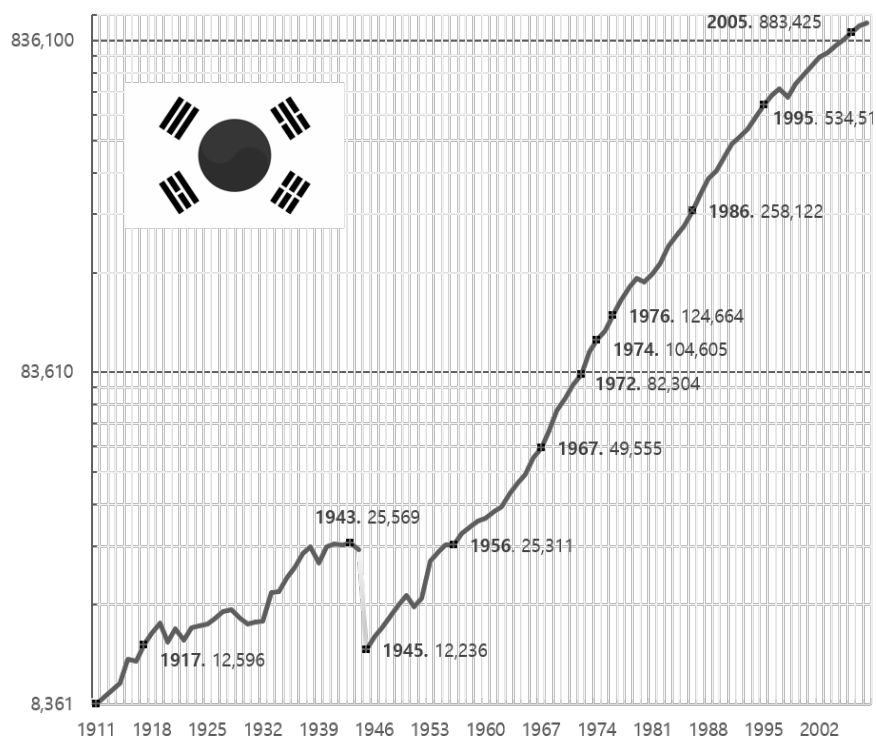
¹⁹ „Korea's Place in the Sun: A Modern History” Cumings, B. 2005.

²⁰ „The Economic History of Korea” Chá. 2022. október 24.

²¹ Ilyen mértékkel számolták akkoriban a gazdasági fejlettségi szintet Dél-Koreában, az egy főre jutó bruttó hazai termék helyett.

²² „Korea's first industrial revolution, 1911-1940” Cha. 2022. október 28.

A japán gyarmati időszak bruttó hazai termék adatairól nincsenek pontos statisztikai ismeretek, csupán becslések, de feltehetőleg ebben az időszakban a háborúk miatt nagyon változékonysággal mozogtak a gazdasági mutatók. A GDP-t tekintve az első világháború idején, 1914 és 1915 között történt az első visszaesés, majd 1931-ben a bankválság idején és 1945-ben, a második világháború végeztével volt a két legnagyobb csökkenés (2. ábra).²³

2. ábra Dél-Korea GDP változása 1911 és 2008 között dollárban kifejezve
(Angus Maddison W.p. 2022. október 28.)

A második világháború és a koreai háború után, ami több mint másfél millió áldozatot követelt és lerombolta több mint a negyven százalékát az ország ipari létesítményeinek²⁴ az újrakezdés nehézkes volt. A koreai háború 1950. június 25-án hajnalban tört ki, amikor az észak-koreai erők betörték a déli területekre. 1953-ban a háború végeztével az ország a 38. szélességi fok mentén két részre bomlott, északon és délen külön kormány jött létre és a két

²³ „한국의 국민계정, 1911-2007, 동국대학교” Kim. október 28. [„Korea nemzeti számlája, 1911-2007, Dongguk Egyetem]

²⁴ „OECD Economic Surveys: Korea 1996”, OECD.

ország fegyverszüneti megállapodást írt alá.²⁵ A munkanélküliség a *menekültek*²⁶ miatt megnövekedett. A mezőgazdasági és ipari termelés a háború előtti szint alá csökkent és az infláció elérte a három számjegyet.²⁷ A gazdasági romlás hatására a szervezett bűnbandák és ez által a bűnözés is folyamatosan nőtt. Az ország helyzetének javítása miatt a politikai döntéshozók hozzáfogtak a gazdasági növekedés ösztönzéséhez, amit az ipari cégek támogatásával próbáltak elérni. Bizonyos iparágak vállalatainak kiváltságokat adtak a külföldi valuták vásárlására és a banki hitelek kedvezményes kamatozására. Vámkorlátokat emeltek és megtiltották a feldolgozóipari behozatalt, abban reménykedve, hogy a cégek így technológiai fejlesztésbe kezdenek.²⁸

A háború végéig a koreai ipari vállalatok 94%-a a gyarmati kormány és a japán állampolgárok kezében volt, így a kitelepítés után nagyjából 2500 vállalkozás maradt hátra, ezeket 1947-től a valós értékhez képest féláron árusították.²⁹

Az 1960 és 1995 közötti korszak jellemzői

A következő nagyobb fordulópont a gazdasági helyzet változását tekintve 1960 volt. Ebben az évben április 19-én tüntetések kezdődtek, ami forradalomra nőtte ki magát. *Rhee Syngman koreai elnök*³⁰ távozni kényszerült³¹ és az *új kormánnyal*³² gazdasági reformok jöttek létre. 1961-ben megindult a kifelé irányuló gazdasági fejlesztés az export bővítésével, valamint a fizikai és humán tőkebefektetéssel. A kifelé irányuló gazdasági fejlesztésre a szegényes természeti források és a kis hazai piac miatt volt szükség,³³ ugyanis Dél-Korea sosem rendelkezett erős természeti forrásokkal. A vidéki lakosság fogyása, elöregedése miatt komoly

²⁵ Bővebben lásd: "한국전쟁(韓國戰爭) - 한국민족문화대백과사전." Encykorea.aks.ac.kr [Koreai háború - Encyclopedia of Korean Culture, Academy of Korean Studies]

²⁶ A háború miatt több menekült hullám is létrejött. Észak-Koreából több mint százezer menekült Dél-Koreába, többnyire a szülői elit rokonai, politikai és katonai családok. A gyors népességbeáramlás kimerítette a közszolgáltatásokat és az erőforrásokat, amelyek a háború miatt amúgy is lecsökkentek. ("Pusan at War" Kim. 2017.)

²⁷ „Korea's Growth Performance: Past and Future” Noland. 2011.

²⁸ „The Economic History of Korea” Chá. 2022. október 24.

²⁹ „Korea's Growth Performance: Past and Future” Noland. 2011.

³⁰ 이승만, Rhee Syngman, 1948. és 1960. között töltötte be hivatali idejét, három mandátum erejéig, mint a Koreai Köztársaság első elnöke. Az ország az elnöksége idején vívta a koreai háborút. Erősen antikommunista elveket vallott, a konfliktust lezáró fegyverszünet aláírását megtagadta. ("이승만." 대통령기록관, 2020.) [„Rhee Syngman” Elnöki Levéltár, 2020.]

³¹ Csoma 2018.

³² Az új kormány elnöke Yun Bo-seon (윤보선) volt, aki 1960. és 1962 között töltötte be hivatali idejét, mint a Koreai Köztársaság második elnöke. Demokratikus párt tagja volt. (Britannica)

³³ „OECD Economic Surveys: Korea 1996”, OECD.

munkaerőhiány alakult ki a mezőgazdaságban, amit kis mértékben javított a gépesítés a későbbiekben, de ennek ellenére az ország kevesebb, mint csak egynegyede kerül ma is megművelésre. Az ásványkincsek is csekély mennyiségben találhatók meg. A legfontosabbak az antracit, a grafit, az arany, az ezüst, az ólom, a vasérc és a cink. Ezek együttesen az ásványkincsek kétharmadát teszik ki. Az ország kőolaj és fémszükségletének nagy részét behozatalból fedezik.³⁴

1963 decemberétől megkezdődött a *Harmadik Köztársaságnak*³⁵ nevezett időszak. A belső stabilitás miatt az exportorientált gazdaságpolitika sikeresnek bizonyult³⁶ és ezt kiválóan tükrözi, hogy egészen 1996-ig a *reál GDP*³⁷ és az egy főre jutó jövedelem is emelkedett.³⁸

1979 és 1981 közötti időszakban Koreát az olaj- és recessziósválság sújtotta. A külső adósság és az *adósságszolgálati mutató*³⁹ megnőtt a 70-es évek végére, mégis az ország 1983-ra ismét magas, tartós növekedést volt képes elérni, gyorsabban, mint a hozzá hasonló országok és ezt az import termékek és szolgáltatások GDP százalékos arányú csökkenésének köszönhette.⁴⁰ A 3. ábrán megfigyelhető, hogy 1981-től meredeken csökkeni kezdett az import termékek és szolgáltatások GDP százalékos aránya és 1983-ra sikerült az 1979-es arány alá csökkenteni.

³⁴ „South Korea” Britannica, 2022. november 19.

³⁵ 대한민국 제 3 공화국

³⁶ Csoma 2018.

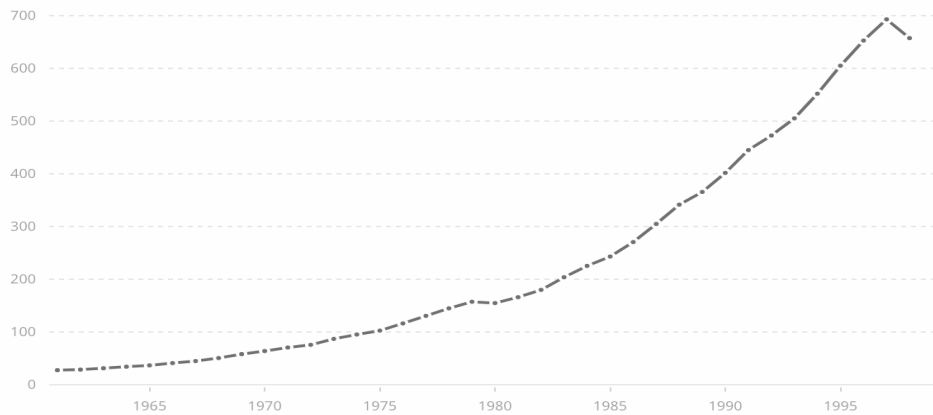
³⁷ Inflációval kiigazított mérőszám, ami a gazdaság által az adott évben előállított áruk és szolgáltatások mennyiségét mutatja, állandóan tartva az árakat évről évre, hogy az infláció vagy defláció hatását elkülönítsék a kibocsátás időbeli alakulásától. (Grantis. 2022)

³⁸ „OECD Economic Surveys: Korea 1996”, OECD.

³⁹ Az adósságszolgálati ráta a közgazdaságtanban és az államháztartásban használt mutató. Egy ország által teljesített vagy az országtól esedékes adósságszolgálati kifizetések és az adott ország exportbevételeinek aránya. Ezt az arányt tekintik egy ország adósságteher kulcsmutatójának. (OECD, Debt Service Ratio, 2004)

⁴⁰ „Korea’s Growth Performance: Past and Future” Noland. 2011.

3. ábra Dél-Korea import változása termékek és szolgáltatásokat tekintve 1979 és 1983 között GDP százalékos arányban kifejezve
(The World Bank 2022. október 25.)

4. ábra Dél-Korea GDP változása 1961 és 1998 között dollárban kifejezve
(The World Bank 2022. október 24.)

A század második felében a koreai kormány fejlesztései a fiskális és monetáris politikára irányult, ami erősítette a makrogazdasági stabilitást.⁴¹ 1963-tól kezdve a gazdaság átlagosan 7 százalékos reálnövekedést ért el a következő 47 évben és mindösszesen két év gazdasági visszaesés jellemezte, (4. ábra) az első 1980-ban történt a második olajválság és a koreai elnök *Park Chung-hee*⁴² ellen elkövetett *merénylet*⁴³ miatt. A második visszaesés 1998-ban alakult ki az ázsiai pénzügyi válság következményeként.⁴⁴

⁴¹ „OECD Economic Surveys: Korea 1996”, OECD.

⁴² 박정희, 1963 és 79 között töltötte be hivatali idejét, mint dél-koreai elnök. A Demokratikus Republikánus párt(민주공화당) második elnöke volt. (“박정희” Pa.go.kr, 대통령기록관, 2020.) [Elnöki levéltár]

⁴³ 1979. október 26-án Park Chung-hee elnököt Kim Jae-gyu (김재규), a Központi Hírszerző Ügynökség (중앙정보부) igazgatója meggyilkolta. Ezzel a nappal véget ért a 18 éve tartó diktatúra, ami Park Chung-hee katonai puccsával kezdődött, amivel megszerezte a hatalmat 1961-ben. (“1979 년 10 월 26 일 10.26 사건.” 세상에 궁금한 모든 것들, 2021.) [„A 10.26-os incidens 1979. október 26-án” A világ összes különleges dolga, 2021.]

⁴⁴ „Korea’s Growth Performance: Past and Future” Noland. 2011.

A válságot megelőző év gazdasági, társadalmi helyzete

Dél-Korea GDP adatainak éves változása

A legfontosabb események, amik az 1997-es válság kialakulásához vezettek már az ezt megelőző években elkezdődtek. A lenti táblázatban az 1994, 1995 és 1996-os év kulcsfontosságú gazdasági mutatóit látjuk.

Az adott év	1994	1995	1996
Nominális GDP	381,5	456,4	490,5
Reál GDP (%)	8,6	9	6,8
Egy főre jutó GDP (USD)	8,483	10,196	10,800
Munkanélküliség aránya (pct)	2,4	2,0	2,2
Fogyasztóiár-infláció (pct)	6,2	4,5	5,2
Árfolyam (won/USD)	802	770	805
Arany és devizatartalék	25,7	32,7	32,4

Táblázat 1 - Dél-Korea kulcsfontosságú gazdasági mutatói 1994 és 1996 között

(The State Department 2022. november 5.)

A válságot megelőző évben 1996-ban a korábbi évekhez képest 381 milliárdról 490 milliárdra nőtt a *nominális GDP*⁴⁵. Ezzel szemben a folyamatosan növekvő reál GDP az 1995-ös év után 9%-ról 6,8%-ra csökkent. A visszaesés nagyobb részben a koreai *cserearány*⁴⁶ romlásának (különösen az olyan kiviteli cikkek magasabb árai miatt, mint a vegyszerek és az acél, a gabona és az üzemanyagok), valamint a japán jen gyengülésének volt betudható. Emellett az import rohamosabb mértékben növekedett (főként az élelmiszerek és fogyasztási cikkek, ami a teljes import 10%-a volt), mint az export, és ez növelte a *kereskedelmi deficitet*⁴⁷. A nyolcvanas évektől a kormány már egyre kevésbé avatkozott be a gazdaság működésébe, ezért az adók és kormányzati kiadások 1996-ban csupán a GDP 31%-át tették ki.⁴⁸

⁴⁵ Nominális GDP = fogyasztás + beruházások + (export – import) („Nominal GDP Formula” Katara. 2022)

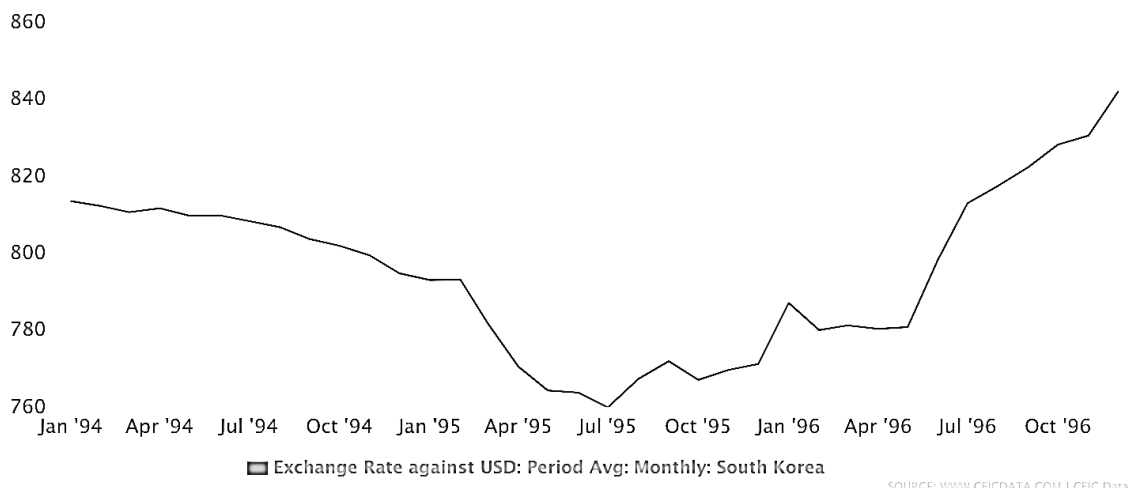
⁴⁶ Másnéven Terms of trade mutató, amely azt fejezi ki, hogy hány százalékkal kevesebb vagy több import terméket tud az ország vásárolni egységnyi export termékért, mint korábban. (Solt. 2004)

⁴⁷ Hiány keletkezik, ha az import nagyobb, mint az export.

⁴⁸ „1996 Country reports on economic policy and trade practices” U.S. Department of State. 2022. november 5.

Dél-Korea valutaárfolyama

1990 óta a Koreai Bank az előző napi ügyletek súlyozott átlagát használja a helyi bankokban az árfolyam meghatározásához és megengedi, hogy a napi árfolyam körülbelül $\pm 2,25\%$ -on belül ingadozzon. Az 1996. októberrel záruló tizenkét hónapban a koreai won nominálisan $8,6\%$ -ot gyengült az amerikai dollárral szemben.⁴⁹

5. ábra Won USD-vel szembeni árfolyam 1994 és 1996 között
(CEIC, Letöltés: 2022. november 4.)

A koreai valuta 1995 februárjától erősödött, majd ingadozóvá vált, egészen 1996 májusáig, ahonnan meredeken gyengült és az 1994 év előtti szintre esett (5. ábra), ennek egyik feltehető oka, hogy a Szöuli bank bevezette a „nem teljesítő kölcsön együttes felelősségi rendszerét”⁵⁰ és megpróbált elszakadni a kormány által ellenőrzött finanszírozástól⁵¹. A fenti 1. táblázatban is megfigyelhetjük, hogy 1994-ben 802 won/USD az árfolyam, ami 1995-re erősödésnek indul és eléri a 770 won/USD átlagot, majd 1996-ra ismét gyengül és 805 won/USD lesz.

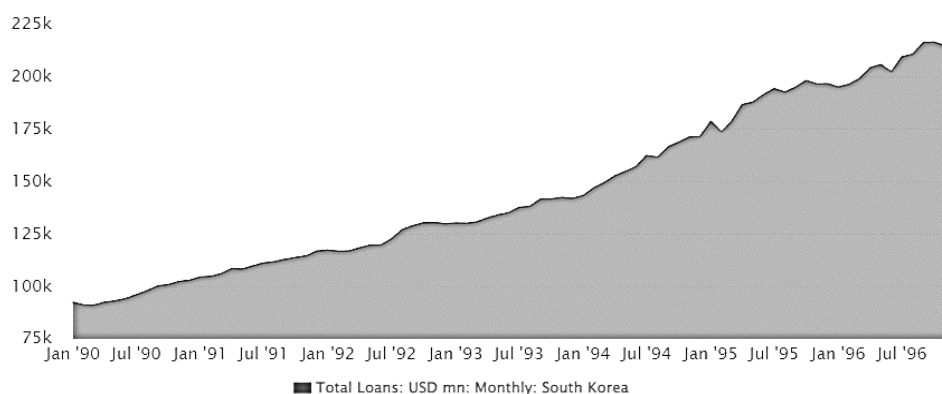
⁴⁹ „1996 Country reports on economic policy and trade practices” U.S. Department of State. 2022. november 5.

⁵⁰ 부실여신 공동책임제도

⁵¹ “1996 년.” 나무위키, 2023. [Namuwiki]

A koreai nagyvállalatok helyzete

A koreai gazdaság a magántulajdonon alapult. Az alapvető árképzési döntéseket a magánszektorra bízta a kormány, ezért az ipari termelés nagymértékben néhány vállalatcsoportra összpontosult,⁵² és ezeket a konglomerátumokat *chaebol*nak⁵³ nevezték. A chaebolok családi tulajdonú óriásvállalatok voltak, amelyeknek a kormányzat jelölte ki a stratégiai irányt⁵⁴ és az 1950-es években jöttek létre az ingatlanok olcsó megszerzése, a külföldi segédanyagok kiosztása, az importengedélyek és kvóták megszerzése és az alacsonyabb kamatlábak és állami szerződésekben való részvétel révén. A kilencvenes évekre nyilvánvalóvá vált a chaebolok kedvezőtlen hatása a koreai gazdaságra és sürgős változtatásokra volt szükség, de mivel a chaebolok kérdése nem volt megoldható rövid időn belül, ezért ez nem sikerült egészen 1997-ig.⁵⁵ Az egyre csökkenő export a következő évre a chaebolok pénzügyi instabilitását okozta, mivel a kezdetektől fogva nagy összegű kölcsönből finanszírozták a fejlesztéseiket és kockázatos üzleti vállalkozásokba fordították azt, hogy növeljék a piaci részesedéseiket, emiatt az adósság mértéke a következő évben abszurdá vált és következményeként ezek az óriásvállalatok súlyosan eladósodtak.⁵⁶ A 6. ábrán látható Dél-Korea teljes hitelállománya 1994-től folyamatosan emelkedett 1996-ig.

6. ábra *Dél-Korea teljes hitelállománya 1994 és 1996 között*

(CEIC, 2022. november 5.)

⁵² „1996 Country reports on economic policy and trade practices” U.S. Department of State. 2022. november 5.

⁵³ A chaebol (재벌, 財閥) koreai szóból származik, amely chae (재) része tulajdont és a bol (벌) része klánt jelent.

⁵⁴ Csoma 2018.

⁵⁵ Lee 2006

⁵⁶ „The Changing Role of Chaebol” Powers. 2022. november 5.

A munkanélküliségi ráta

A válság előtt a koreai munkanélküliségi ráta csupán 3%-os volt, közel állt a teljes foglalkoztatottsághoz,⁵⁷ azonban 1996-ban számos nagyvállalat csődbe ment és ez elbocsátásokhoz vezetett, ami miatt az 1960-as évek óta először a munkanélküliség emelkedni kezdett.⁵⁸ (7.ábra)

7. ábra Dél-Korea munkanélküliség mutatója százalékban kifejezve 1991 és 1997 között ILO-becslés szerint
(World Bank, 2022. november 15.)

Koreában ekkoriban úgynevezett munkaügyi biztosítási rendszer (EIS⁵⁹) működött, ami 1995. július 1-jén került bevezetésre, azzal a céllal, hogy megelőzze a munkanélküliséget és elősegítse a foglalkoztatást,⁶⁰ továbbá fontossá vált a pályaaorientáció, illetve a megszerzett tudás felhasználása.⁶¹ A projekt lefedettsége évről évre bővült és 2008-ra elérte a rendes munkavállalók 80%-át. Három fő programja a *Foglalkoztatási Stabilizációs Program*⁶², a

⁵⁷ „Korea’s Unemployment Insurance in the 1998 Asian Financial Crisis” Kim. 2022. november 15.

⁵⁸ „The South Korean Crisis of 1997 and its aftermath” Erdogdu. 2022. november 15.

⁵⁹ Employment Insurance System [고용행정통계시스템]

⁶⁰ „Korea’s Unemployment Insurance in the 1998 Asian Financial Crisis” Kim. 2022. november 15.

⁶¹ „Egy működő modell: a dél-koreai munka-tanulás duális rendszere” Bors, 2022. november 17.

⁶² ESP, célja, hogy megakadályozza a tömeges elbocsátásokat és felgyorsítsa az áthelyezéseket, amikor hirtelen változás miatt megváltozik a vállalat vagy iparág felépítése. (“The Employment Insurance System in Korea.” Yoo, 1999.)

*Szakmai Kompetenciafejlesztési Program*⁶³ és a *Munkanélküli Segélyprogram*⁶⁴, amelyek segítik a koreai munkavállalók fejlődését és alkalmazkodását a gyorsan változó világban.⁶⁵

Szándékos emberölések és öngyilkosságok száma

A szándékos emberölések száma 1995-től enyhe emelkedésnek indult és a rá következő évben egyre meredekebben emelkedett, (8. ábra) ennek okai között szerepelhet, hogy ebben az évben súlyos szerencsétlenségek sújtották Koreát, úgy, mint a daeui építkezésen történt gázrobbanás⁶⁶ vagy Sampoong áruház összeomlása⁶⁷, de az életszínvonal romlását jelezte a volt katonatiszt, *Ha Ki-ryong*⁶⁸ elhíresült bankrablásának esete⁶⁹, az Incheoni Kerületi Bíróság korrupciós ügye⁷⁰.

8. ábra Dél-Korea szándékos emberölések száma 1994 és 1998 között 100 000 főre

(World Bank, 2022. november 17.)

⁶³ JSDP, egész életen át tartó szakképzést és szakmai készségfejlesztést kívánja elősegíteni és ösztönzi az egyes vállalatokat, hogy támogassák az alkalmazottak továbbképzését. ("The Employment Insurance System in Korea." Yoo, 1999.)

⁶⁴ Célja az életkörülmények stabilizálása és a korai újrakezbeszéltség elősegítése, hogy rövid időn belül ismét találjanak állást. ("The Employment Insurance System in Korea." Yoo, 1999.)

⁶⁵ „Korea's Unemployment Insurance in the 1998 Asian Financial Crisis" Kim. 2022. november 15

⁶⁶ „대구 가스 대참사" 행정자치부, 1998. [„Daegu gázkatasztrófa" Kormányzati Közigazgatási és Belügyminisztérium, 1998.]

⁶⁷ “삼풍백화점붕괴사고 (三豊百貨店崩壊事故).” 한국민족문화대백과사전, 2023. [A Sampoong Áruház összeomlása – Encyclopedia of Korean Culture, Academy of Korean Studies]

⁶⁸ 하기룡

⁶⁹ Ellopott egy K-2-es puskát és kirabolt egy bankot. Végül elfogták és senki sem sérült meg az incidensben, de nagy visszhangot váltott ki a koreai médiában. (“무너진 군 기강” 재확인 큰충격/장교 은행 무장강도사건 파장.” hani.co.kr, 1995.) [Tiszti banki fegyveres rablás hatása]

⁷⁰ “1995 년.” 나무위키, 2023. [Namuwiki]

A lenti táblázatban számszerűsítve is láthatjuk, hogy az 1994-es évtől ismét növekedésnek indult az emberölések száma az országban. A rákövetkező évben az emberölések száma elenyészően 224-ről 228 főre növekedett és a válságot megelőző évben ugrott meg számottevőbb mértékben 246 főre.

Időpont	Emberölések száma	Emberölési ráta 100.000 főre
1996	246	0,54
1995	228	0,50
1994	224	0,50

Táblázat 2 - Dél-Korea szándékos emberölések száma 1994 és 1996 között
(Countyconomy, 2022. november 17.)

Valószínűleg a kedvezőtlen társadalmi körülmények, a munkanélküliség növekedése, a nagyvállalatok csődje, mind hozzájárulhatott, hogy 1992-től kezdve növekedésnek indult az öngyilkossági ráta is, majd a válságot megelőző évben meredeken megugrott.

9. ábra Dél-Korea öngyilkosságok száma 1988 és 1998 között nemekre lebontva
(Countyconomy, 2022. november 17.)

Az alábbi táblázatban látható, hogy a kilencvenes évek elejétől az öngyilkosságok száma enyhe emelkedésnek indult, amely 1993 és 1994 között lelassult, de 1995-re a korábbiakhoz képest jóval magasabb 15,9%-os emelkedést mutatott. Ez a következő évben, 1996-ra már 21,75%-kal növekedett.

Időpont	Férfi öngyilkosságok száma	Női öngyilkosságok száma	Öngyilkosságok száma összesen
1996	4041	1815	5856
1995	3319	1521	4840
1994	2862	1350	4212
1993	2848	1276	4124
1992	2467	1066	3533
1991	2139	930	3069

Táblázat 3 - Dél-Korea öngyilkosságok száma 1991 és 1996 között nemekre lebontva

(Countyconomy, 2022. november 17.)

Nemekre lebontva is nyomon követhető ez a változás, ugyanis a női öngyilkosságokat tekintve a kilencvenes évek elején enyhén növekedett, majd 1994-ről 1995-re 12,7%-kal megnőtt és ez az arány 1996-ra még 19,3%-kal nőtt. Nemekre lebontva a férfi öngyilkosságok száma jóval *magasabb volt, mint a nőké*⁷¹, de arányaiban ugyanolyan mértékben változott, 1994-ről 1995-re 14,9%-kal nőtt, valamint 1996-ra 20,9%-kal ugrott meg. Megfigyelhető, hogy nemektől függetlenül az öngyilkosok száma egyértelműen megnövekedett a válságot közvetlenül megelőző években.

A nők és családok helyzete

A 20. század elején történtek az első megszólalások a nőkért, alapvető emberi jogokat követeltek, mint az oktatás és a tulajdonjog és 1927-ben az analfabetizmus felszámolására létrejött a *Geunuhoe női csoport*⁷². A század közepén a háborúk előtt és után is alakultak különféle női csoportok, amelyek jogi előadásokat tartottak, vagy ingyenes tanácsadást

⁷¹ A férfiak nagyobb öngyilkossági hajlamának számos oka lehet, úgy, mint az, hogy a nők sokkal jobban nyitnak a segítségkérés felé, nem a gyengeség jelének tekintik azt, szívesebben beszélnek akár a barátaikkal a problémáikról. ("Why Women Are Less Likely than Men to Commit Suicide." Murphy, 1998.)

⁷² Oktatási intézményeket hozott létre az olyan nők számára, akiknek akkoriban nem volt lehetőségük oktatásban való részvételre és oktatási kampányokat folytatott. ("한국 페미니즘 역사 한눈에 보기." Openfeminism2022) [A koreai feminizmus egy pillantásnyi története]

biztosítottak a háborús menekültek, a hátrányos helyzetű nők és az árvák számára.⁷³ De túlnyomóan a nők osztályhelyzetével az 1980-as évek közepéig nem foglalkoztak. 1989-ig, a hidegháború végéig, az országkassza 30%-a nemzetvédelemre került elköltésre és a nőktől elvárták, hogy betöltsék tradicionális szerepüket feleségként, anyaként, amíg a férfiak az országért harcoltak vagy dolgoztak.⁷⁴ Az első igazi nagyobb megmozdulás a rendszerváltás után történt, amikor az ország a főként olcsó női munkán alapuló munkaerő-igényes iparról a nehéziparra váltott át. Ez a férfi-központú munkásosztály erősödéséhez vezetett, ami miatt a vállalatok nagy számban bocsátották el a *női gyári dolgozókat*⁷⁵ és rengeteg gyártósort bezártak és a nők erre válaszként szakszervezeteket hoztak létre, hogy megelőzzék a munkájuk elvesztését. A mozgalom nagy állami elnyomásba ütközött, mivel a rezsím mindenfajta ellentétes politikai felmozdulást megpróbált elnyomni. A női szakszervezeteket segítve szélsőséges diáktaktivisták próbáltak beszivárogni munkásnak álcázva magukat, azért, hogy megszólítsák a munkásokat. Egyre többen csatlakoztak végül a mozgalomhoz. A fiatal értelmiségi munkásjogot tanult nők is részt vettek, segítve a munkás dolgozókat azzal, hogy elmagyarázták a jogaikat kisebb oktatási egységekben. Végül a megmozdulás feminista mozgalommá nőtte ki magát és a kilencvenes évekig többször is újra feltűntek kisebb nagyobb női mozgalmak, mint 1983-ban a Nők az egyenlőségért és békéért szervezet⁷⁶, vagy 1987-ben a Koreai nők Szervezete⁷⁷.

⁷³ "한국 페미니즘 역사 한눈에 보기." Openfeminism2022.com, 9 Jan. 2023. [A koreai feminizmus egy pillantásnyi története]

⁷⁴ „A development of the „Jinbo” Women’s Movement in Korea Since the 1980s” Shin. 2022. november 17.

⁷⁵ Az 1930-as évektől kezdve a hadiipar köré szervezték át a termelést és a gyárak száma rohamosan megnőtt, amivel együtt a női gyári munkások száma is nőtt. Különösen a textilipari gyárakban helyezkedtek el és borzasztó körülmények között dolgoztak, mint a gyárak magas hőmérséklete, a különböző betegségek könnyű terjedése, a személyes megaláztatás nagymértéke és az alacsony bérigények miatt. (“The Life of Women Labourers at Seoul in The 1930s~1940s’.” Hong, 2007.)

⁷⁶ 여성평우회(女性平友會) [Women for Equality and Peace]

⁷⁷ 한국여성단체연합 [Federation of Korean Women's Organizations]

10. ábra *Dél-Korea munkaerő-piaci részvétel százalékos aránya (15 év feletti nők),
1990 és 1996 között*

(World Bank, 2022. november 17.)

Az ipari átszervezések ellenére, a kilencvenes évektől ismét emelkedni kezdett a női munkaerő-piaci részvétel. A fenti grafikonon megfigyelhető, hogy 1993-tól rohamos növekedés mutatkozott a nők foglalkoztatottságában és a válság évéhez közelítve egyik évben sem stagnált vagy csökkent, ennek oka a női mozgalmak megnövekedése és a fejlettségi színvonal növekedése lehetett.

Az 1990-es években a tömegmédiában is népszerűsíteni kezdték a feminizmust, amely sikeresen visszaszorította a patriarchális tekintélyelvűséget és a nemi sztereotípiákat. A nők felszólaltak a munkajogaikkal, a munkahelyi szexuális zaklatásokkal és a szükséges intézményi reformokkal kapcsolatban.⁷⁸

Időpont	Válások száma	Válási arány
1996.	79895	1,70%
1995.	68279	1,50%
1994.	65015	1,40%
1993.	59313	1,30%
1992.	53539	1,20%
1991.	45694	1,10%

Táblázat 4 - *Dél-Korea válások száma 1991 és 1996 között*

(Countyconomy, 2022. november 17.)

A másik fontos társadalmi kérdés a válások száma. Keleten a házasságot mennyei egyesülésnek is nevezik és minden emberi kapcsolat alapjának tekintik, de a keresztény eszmével szemben nem korlátozza a férfi váláshoz való jogát. Már az ókori közösségben is

⁷⁸ "한국 페미니즘 역사 한눈에 보기." Openfeminism2022.com, 9 Jan. 2023. [A koreai feminizmus egy pillantásnyi története]

találkozhatunk a *válás jelenségével*,⁷⁹ a *Joseon-dinasztia*⁸⁰ idején pedig már a házasság felbontására is sor kerülhetett, de állami jóváhagyásra volt szükség. A feleségnek nem volt törvényes módja hosszú időn keresztül a férj beleegyezése nélkül elválni. A japán gyarmati uralom idején a válási rendszer jogi változásokon ment keresztül, 1915. október 17-én elismerték a szabad válás jogát, vagyis a megegyezésen alapuló válást szokásjogként ismerték el, bírósági válás esetében pedig a feleség válás iránti kérelmét a gyeongseong-i felülvizsgálati bíróság ugyanebben az évben április másodikán hagyta jóvá. 1990-ben a *módosított polgári törvény*⁸¹ lehetővé tette a bíróságnak, hogy beavatkozzon azokban az esetekben, amikor a házaspár a válás után nem tudott megegyezni a gyermekelhelyezési kérdésekben,⁸² ennek lehetséges okaként a kilencvenes évek elejétől a válások száma 1995-ig megnövekedett, évről évre kevesebb százalékban, de ezzel szemben 1995-ről 1996-ra már 17%-kal nőtt a válások száma (4. táblázat), ami a váláshelyzet előtt kialakult társadalmi helyzetváltozás eredményeként értelmezhető.

⁷⁹ 삼국유사 (三國遺事), Samguk Yusa, vagyis „A három királyság emlékezete” c. 13. században írt könyv, amiben koreai legendákat örökítettek meg, köztük olyan történeteket, amiben a válás fiúutód hiányában megtörtént. (”삼국유사” 한국민족문화대백과사전, 2023.) (A három királyság emlékei – Encyclopedia of Korean Culture, Academy of Korean Studies)

⁸⁰ 조선(朝鮮), egy dinasztia, amelyet a Lee klán uralt 27 generáción keresztül, 518 éven át 1392 és 1910 között. (”조선(朝鮮).” 한국민족문화대백과사전, 2023.) [Joseon – Encyclopedia of Korean Culture, Academy of Korean Studies]

⁸¹ 제 837 조의 2(면접교섭권), 837-2. cikk (”민법 제 837 조의 2(면접교섭권).” Casenote.kr, 2017) [„Polgári törvény 837-2. cikke” (Interjúhoz és tárgyaláshoz való jogokról)]

⁸² “이혼(離婚).” 한국민족문화대백과사전, 2023. [Válás – Encyclopedia of Korean Culture, Academy of Korean Studies]

4. Dél-Korea a válság évében és az azt követő gazdasági, társadalmi hatások

A válság 1997 nyarán először Thaiföldön és Indonéziában tört ki és ennek hatására a nemzetközi befektetők megtagadták a koreai bankoknak és vállalatoknak nyújtott hitelek átutalását. A magánszektor adósságának nagy része rövid lejáratú volt, emiatt az ország 1997. november 21-én súlyos devizalikviditási válságba került és ebből kifolyólag közel került ahhoz, hogy ne tudja teljesíteni a nemzetközi kötelezettségeit az apadó devizataralék miatt. A koreai won dollárral szembeni értéke majdnem 50%-t esett.⁸³ Kim Young-sam⁸⁴ mandátumának végére bekövetkezett pénzügyi összeomlás miatt a következő elnökválasztás legbefolyásosabb jelöltjei, Kim Dae-jung⁸⁵, Lee Hoi-chang⁸⁶ és Rhee In-je⁸⁷ mind aláírtak egy dokumentumot, amelyben ígéretet tettek a gazdaság átszervezésére megválasztásuk esetén.⁸⁸

Kezdetben IMF mentőcsomag⁸⁹ érkezett a helyzet megmentésére. Nem ez volt az első alkalom, hogy az ország IMF mentőcsomaghoz folyamodott, hiszen 1965-től 1985-ig folyamatosan, összesen 18 alkalommal vett fel pénzt az IMF-től, de ez az ázsiai válság esetén nagyban eltért a korábbiaktól. Az IMF magas kamatlábakat és szerkezetátalakítási politikát követelt az országtól, jóval szigorúbb megszorításokat, mint amit Görögországnak szabott meg, ezért a koreai társadalom egy része visszakozyva állt a külföldi hitelhez.⁹⁰

Még a mentőcsomag sem volt képes megállítani a devizakiáramlást, ezért a kormány december közepére megállapodott egy újabb 58 milliárd dollárral megnövelt IMF-csomagról, amiben elfogadták a mentőcsomaggal járó feltételeket, úgy, mint Korea pénzügyi és részvénytőzsjacainak megnyitását a külföldi befektetők előtt, valamint pénzügyi

⁸³ „1998-as jelentés a gazdaságpolitikáról” U.S. Department of State. 2022. november 18.

⁸⁴ 김영삼, Dél-Korea 14. elnöke, 1993-tól 1997-ig töltötte be hivatali idejét. (”김영삼.”, 대통령기록관, 2020.) [„Kim Young-sam” Elnöki Levéltár]

⁸⁵ 김대중, Dél-Korea 15. elnöke, 1998-tól 2003-ig töltötte be hivatali idejét. (”김대중.”, 대통령기록관, 2020.) [„Kim Daejung” Elnöki Levéltár] 1997-ben a válság idején kampányolt az elnöki tisztségért. Szembesülni kellett, hogy Koreának sürgősen szüksége van gazdasági reformokra és erre építve a kampányát megnyerte a választásokat. („Korean democracy under Kim Dae Jung” Ahn.)

⁸⁶ A Koreai Köztársaság 26. miniszterelnöke. Jártas volt a jogtudományban, bíróként szolgált, a Legfelsőbb Bíróság bírójaként, számos híres ítéletet hagyott maga után, olyan személy volt, aki megalapozta a jelenlegi nemzeti státuszt. (”이회창” 나무위키, 2023.) [„Lee Hoi-chang” Namuwiki]

⁸⁷ 이인제, 1981-ben bíróként dolgozott a Daejeon Kerületi Bíróságon, ügyvédi irodát nyitott és 1988-ban megnyerte a 13. nemzetgyűlési választást. Az 1997-es elnökválasztáson jelöltként indult és harmadik lett. (”이인제” 교보문고, 2023.) [„Lee In-je” Kyobo Könyvközpont]

⁸⁸ „국제통화기금” 나무위키. 2022. november 23. [Nemzetközi valutaalap - Namuwiki]

⁸⁹ International Monetary Fund (Nemzetközi valutaalap): 1944-ben alakult és 1947-ben kezdte meg működését. Az ázsiai válság következtében Dél-Korea devizataralékcsođje miatt képtelen volt IMF mentőcsomagot felvenni. („국제통화기금” 나무위키. 2022. november 23.) [Nemzeti valutaalap – Namuwiki]

⁹⁰ „국제통화기금” 나무위키. 2022. november 23. [Nemzeti valutaalap – Namuwiki]

és vállalati szektorát átláthatóbbá teszi a könnyebb átláthatóság érdekében. A válság és a gazdasági szerkezetátalakulás reálgazdaságra gyakorolt hatása 1998-ra recesszióhoz vezetett.⁹¹

Dél-Korea GDP és a valutaárfolyam változása

Dél-Korea 1996-ban az *OECD*⁹² tagja lett és a tizedik legnagyobb gazdasággá lépett elő a világranglistán. Az exportközpontú ország főleg autók, acél- és közepes minőségű elektronikai termékek és fogyasztási cikkek kivitelére összpontosított. ⁹³ Az 1980-as évek munkásmozgalmai révén erre az évre a bérek rohamosan megemelkedtek és a termelékenység is nőtt, emiatt az ország elvesztette az alacsony bérű munkaerejét, ezzel együtt pedig az előnyét Kínával és a dél-kelet ázsiai országokkal szemben, viszont technológiáját tekintve még nem volt képes felvenni a versenyt Japánnal, de ez nem szorította ki teljesen a piacról. Világszerte és belföldön is nagy volt a kereslet a koreai termékekre, ⁹⁴ ezért a válság bekövetkeztéig magasan emelkedő GDP mutatókkal rendelkezett.

Az adott év	1996	1997	1998
Nominális GDP	490,5	437,480	297,800
Reál GDP (%)	6,8	5,5	-6,6
Egy főre jutó GDP (USD)	10,800	9,511	6,474
Munkanélküliség aránya (pct)	2,2	2,5	7,0
Árfolyam (won/USD)	805	962,3	1,393
Arany és devizatartalék	33,237	20,410	48,000

Táblázat 5 - Dél-Korea kulcsfontosságú gazdasági mutatói 1996 és 1998 között

(The State Department 2022. november 18.)

A fenti táblázatból megfigyelhető, hogy a válság előtti és utáni évek kulcsfontosságú gazdasági mutatói. A krízist megelőző évről 1997-re 490 milliárdról 437 milliárdra csökkent a nominális GDP, a reál GDP pedig 6,8%-ról 5,5%-ra esett. A visszaesés egyértelműen a válság

⁹¹ „1998-as jelentés a gazdaságpolitikáról” U.S. Department of State. 2022. november 18.

⁹² 1948-ban létrejött Európai Gazdasági Együttműködési Szervezet (OEEC) utóda. 1961-ben OECD-vé alakult át. Célja a gazdaságpolitika fejlesztésének irányítása, a tőkés világgazdasági és szociális jólétének fejlesztése, valamint a tagországok intézkedéseinek összehangolása a fejlődő országok megsegítésére hozott intézkedésekben. (Arcanum Adatbázis. 2022. november 18.)

⁹³ „1998-as jelentés a gazdaságpolitikáról” U.S. Department of State. 2022. november 18.

⁹⁴ „1998-as jelentés a gazdaságpolitikáról” U.S. Department of State. 2022. november 18.

bekövetkeztének az eredménye. Az infláció is növekedésnek indult 805 won/USD-ről 962,3 won/USD-re emelkedett. A gazdasági romlás hatására lecsökkent az arany és devizatartalék is.

A válság utáni évben ezek az adatok csak tovább romlottak. Itt mutatkoztak meg igazán a válság hatása, ugyanis a nominális GDP 31,9%-kal csökkent és a reál GDP pedig mínuszos értékre esett. Az inflációs helyzet tovább romlott 1393 won/USD-re. A won stabilizálása érdekében az ország jelentősen megemelte a kamatot és ez után sikerült megállapodni a bankhitelezőkkel, hogy 21,8 milliárd dollár értékű magánbanki rövid lejáratú adósságot átalakítják középtávú kötelezettségekké.⁹⁵ Korea deviza tartaléka ezután több mint duplájára nőtt, amit a lenti táblázatból is kiolvashatunk és ez az 50%-os zuhanás 1997 végére közel 9%-kal növelte a fogyasztói árindexet (CPI).⁹⁶

A koreai nagyvállalatok helyzete a válság során

1997-re számos koreai nagyvállalat ment csődbe a befektetési források helytelen elosztása, a túlzott adósság és a koreai vállalati és a bankszektor nagymértékű rövid távú tengerentúli kölcsönök függősége miatt.⁹⁷ Nyilvánvaló volt, hogy rendszerszinten gyökeres változtatásokra van szükség, amit az újonnan megválasztott elnök Kim Dae Jung már a megválasztása előtt is szorgalmazott.

A gazdasághoz viszonyított aránya	1995-1998 között	1999-2000 között
Hozzáadott érték	13.12%	11,54%
Összvagyon	46.38%	40,37%
Összes kötelezettség	47.72%	38,15%
Teljes értékesítés	46.59%	43,05%
Nettófolyó nyereség	37.56%	78,34%
Foglalkoztatottak száma	4.19%	2,94%

Táblázat 6 – 30 legnagyobb chaebol súlya a gazdaságban
(Lee, J. 2006. The Journal of East Asian Affairs)

⁹⁵ „1998-as jelentés a gazdaságpolitikáról” U.S. Department of State. 2022. november 18.

⁹⁶ „1998-as jelentés a gazdaságpolitikáról” U.S. Department of State. 2022. november 18.

⁹⁷ „1998-as jelentés a gazdaságpolitikáról” U.S. Department of State. 2022. november 18.

Láthatjuk, hogy a chaebolok súlya jelentősen csökkent az 1999-2000-es periódusban az 1995-1998-as periódushoz képest és ez a kormány chaebol reformpolitikájának volt köszönhető. Az IMF program keretében a chaebol-reformok megvalósításához a kormány Lee Hun-jaet bízta meg a *Sürgősségi Gazdasági Intézkedések Bizottság*⁹⁸ tervezőcsoportjának vezetőjét, hogy megvalósítsa a vállalati szerkezetátalakítás öt alapelvét.

Először is a nagyvállalatoknak be kellett vezetniük a kombinált pénzügyi kimutatásokat és nyilvánosságra kellett hozniuk az alapvető vállalati pénzügyi információkat az átláthatóság miatt. Másodszor meg kellett szüntetniük a kölcsönös fizetési garanciákat. Harmadszor javítaniuk kellett a vállalat pénzügyi szerkezetén saját tőke növelésével és a szükségtelen vállalkozásoktól és eszközöktől való megszabadulással.⁹⁹ A kormány különösen arra próbálta rákényszeríteni a chaebolokat, hogy elsősorban alaptevékenységeikre összpontosítsanak és zárják be, vagy adják el a veszteséges leányvállalataikat,¹⁰⁰ de ezen felül fontos volt az is, hogy 200% alá csökkentsék adóssághányadukat. Végül a kis- és középvállalkozásokkal való közös együttműködés erősítésére volt szükség, ezért a Bizottság továbbá kötelezővé tette a harminc legnagyobb chaebol és más tőzsdén jegyzett társaságok számára külső audit bizottság és külső igazgatók kinevezését.¹⁰¹

Természetesen a chaebolok vonakodtak eleget tenni az IMF-programnak, de nem maradt más lehetőségük, ugyanis, ha nem fogadták volna el a program feltételeit, akkor a válsághelyzetkezelés következtében a hatalom a kormány kezébe került volna, valamint a chaebolok legitimitását a válság erősen sértette, számos kritika érte őket a civil összefogási csoportok által, kampányokat folytattak a kisebbségi részvényesek érdekeinek képviselésében, ezért nem hagyhatták figyelmen kívül a társadalmi és politikai nyomást. A legnagyobb érvágás számukra mégis az irányítási szerkezet átrendezése és az amerikai típusú számviteli standardok

⁹⁸ 비상경제대책위원회 (Emergency Economic Response Committee): A devizaválság után közvetlenül ideiglenes testületként megalakult a Sürgősségi Gazdasági Intézkedések Bizottsága, amely a kormány gazdaságpolitikáját koordinálta. A bizottságon belül egy ügynevezett tervezőcsoport jött létre a gazdasági helyzet ellenőrzésére. A külföldi adósság határidejének módosítása, a pénzügyi szerkezetátalakítás, az elbocsátási rendszer kiterjesztése és a külföldi tőke bevonása volt a fő feladata. („비상경제대책위원회” imf.kr.) [„Sürgősségi Gazdasági Ellenintézkedési Bizottság” – IMF.kr]

⁹⁹ „1997 년 위기 직후 재벌개혁: 계획과 절반의 실행” IMF.KR, 2022. december 27. [Chaebol-reform az 1997-es válság után]

¹⁰⁰ „1998-as jelentés a gazdaságpolitikáról” U.S. Department of State. 2022. november 18.

¹⁰¹ „1997 년 위기 직후 재벌개혁: 계획과 절반의 실행” IMF.KR, 2022. december 27. [Chaebol-reform az 1997-es válság után]

bevezetése volt,¹⁰² és mindez hozzájárult a 2003 decemberében, a *hároméves piaci reformterv*¹⁰³ elkészítéséhez.

A munkavállalás helyzete

A pénzügyi válság nemcsak gazdasági, de társadalmi problémákat is okozott. 1997-ben a munkanélküliség kb. félmillió főről másfél millióra nőtt.

11. ábra Dél-Korea munkanélküliség mutatója százalékban kifejezve 1996 és 1999 között ILO-becslés szerint
(World Bank, 2022. november 15.)

A 11. ábra szemlélteti az 1996 és 1999 közötti állapotát az ország munkanélküliség mutatójának. A válság évében a növekedés üteme drámaian felgyorsult és csak 1998-tól kezdve lassult, a foglalkoztatottság hirtelen csökkenése minden korosztályt és társadalmi osztályt veszélyeztetett, és újrarendezte azoknak az eloszlását, mivel a gazdagok és a szegények közötti rétegek elmosódtak és ezt a középosztály munkavesztés miatti elszegényedése okozta.

¹⁰² „1997 년 위기 직후 재벌개혁: 계획과 절반의 실행” IMF.KR, 2022. december 27. [Chaebol-reform az 1997-es válság után]

¹⁰³ 시장개혁 3 개년 로드맵, Three-year Market Reform Roadmap, célja a piaci szereplők részvételének ösztönzése, iránymutatás számukra. („경제정보센터” KDI, 2022. december 27.) [Gazdasági Információs Központ - KDI]

Ez véget vetett a korábban említett koreai felfogásnak, vagyis az *élethosszig tartó elköteleződésnek*¹⁰⁴ a vállalatok felé.¹⁰⁵

A válság idején még a hatalmas munkanélküliséggel szemben az EIS lefedettsége alacsony volt, mivel a válságot megelőzően hozták létre, ezért a koreai kormány számos aktív munkaerőpiaci intézkedést (ALMP) támogatott, ideértve a közmunkák számának növelését is. Ezeket az intézkedéseket végül az EIS alprogramjaivá alakították. Ekkor mintegy 20 sajátos program tartozott a három fő programba.¹⁰⁶

A kilencvenes évek második felében mind politikai, mind gazdasági szempontból megindult a rendszer javítása, aminek eredménye a ma tapasztalható túlképzettségi helyzet. A középiskolát végzettek 82%-a tanul tovább felsőoktatási intézményekben. A mai koreai humánerőforrás-gazdálkodás átalakulása a válság idején indult meg az 1995-ben elfogadott *foglalkoztatási garancia törvénnyel*¹⁰⁷. Ebben az állam szabályozó szerepe a munkavállaló képességeket szervező szereppé alakult át. Koreában már a hetvenes évektől nagy szerep jutott a nagyvállalatoknak a munkaerőképzésben. A válságnak ebben is fejlesztő szerep jutott, mivel új alkalmazkodási technikákat kellett keresni, aminek eredményeképpen létrejött a 2004-es, majd 2015-ös *pályaorientációs törvény*¹⁰⁸ és ez vezetett el a jelenlegi fejlesztések eredményéhez a *koreai munka-tanulás duális rendszeréhez*,¹⁰⁹ amivel megpróbálták kiküszöbölni azt az akadályt, hogy a szakképzési rendszer képtelen a vállalatok részére azonnal hasznosítható munkaerőt kitermelni.¹¹⁰

Szándékos emberölések, a bűnözések és az öngyilkosság alakulása

¹⁰⁴ Az életre szóló munka (평생직장), Ázsiában terjedt el, ami azt jelenti, hogy egy ember hű maradt egész életén át a vállalatokhoz, ahol dolgozott és nem könnyen mondott fel. Ez manapság eltűnőben van, mivel a koreai fiatalok nagyrésze úgy gondolja, hogy bármikor felmondhat a munkahelyén. („MZ 세대 “평생 직장”이 뭐가요?” Oh, 2022.) [MZ generáció „Mi az egész életén át tartó munka?”]

¹⁰⁵ „Economic Restructuring and social reformulating” Park. 2004.

¹⁰⁶ „Korea’s Unemployment Insurance in the 1998 Asian Financial Crisis” Kim. 2022. november 15

¹⁰⁷ 1967-es és 1976-os szakképzési törvények, amelyek kötelezővé tették a vállalatok számára a szakképzésben való részvételt. („Egy működő modell” Bors.)

¹⁰⁸ 「진로교육법」 2015 년, egy pályaorientációs törvény, amely összesen négy fejezetből és 23 cikkből áll, így szerkezetileg meglehetősen kicsi. 2015. június 22-én fogadta el a törvényjavaslatot az országgyűlés és december 23-án került kihirdetésre. Jövőorientált oktatást vezetett be és meghatározó irányvonalat képvisel a pályaképzéssel kapcsolatos tantervek kialakításában, meghatározza a pályaválasztási nevelés céljait és irányait és rögzíti a pályaválasztási oktatás támogatásával kapcsolatos rendelkezéseket. („진로교육법, 제정의 의미와 과제” Jin.) [A pályaképzési törvény, a megalkotás célja és feladatai]

¹⁰⁹ Work-Learning Dual System: A tanulók rendelkeznek munkaszerződéssel is a tanulmányaik alatt. („Egy működő modell” Bors.)

¹¹⁰ „Egy működő modell: a dél-koreai munka-tanulás duális rendszere” Bors. 2022. november 17.

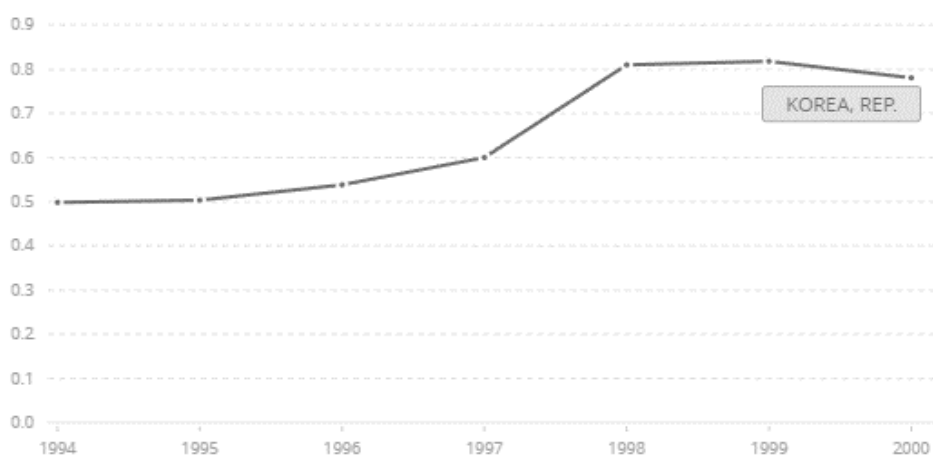
A bűnözések száma, ami meghatározza az emberek biztonságérzetét és a közösség összetartását, a válság után megnövekedett. Az alábbi táblázatból láthatjuk, hogy a válság utáni évre 11,2%-kal nőtt a bűncselekmények száma, viszont a rákövetkező évre 1,9%-kal csökkent és ekkora magas emelkedés nem történt az óta sem, a stagnáló 6% körüli értéket tartja. Tehát valószínűsíthető, hogy a bűncselekmények emelkedésének egyik oka a válság, hiszen az emberek hosszútávon elvesztették a munkájukat és elszegényedtek.

Év	1997	1998	1999	2000	2001
bűncselekmények összszáma	1.588.613	1.765.887.	1.732.522.	1.867.882	1.985.980

Táblázat 6 - Dél-Korea bűncselekmények száma 1997 és 2001 között

(한국형사정책연구원, Korean Institute of Criminology, 2023. január 1.)

Ezen belül vizsgálandó mutató a szándékos emberölések száma, ami a válság évében sem csökkent, hanem évről évre gyorsan növekedett.

12. ábra Dél-Korea emberölési rátája 1994 és 2000 között 100.000 főre

(World Bank, 2022. november 15.)

A lenti táblázatból kiolvasható, hogy 1997-re 246-ról 277-re nőtt az emberölések száma, majd 1998-ra 378-ra emelkedett, ami több mint 36,5%-os növekedést jelentett. A válság enyhülését követően az emberölési mutató csökkent. 1999-es 385 főről az ezredforduló évére 3,9%-kal 370 főre esett vissza.

Időpont	Emberölések száma	Emberölési ráta 100.000 főre
2000	370	0,78
1999	385	0,82
1998	378	0,81
1997	277	0,60
1996	246	0,54
1995	228	0,50
1994	224	0,50

Táblázat 6 - Dél-Korea szándékos emberölések száma 1994 és 2000 között
(Countyconomy, Letöltés: 2022. november 17.)

Az emberölést a 30 év körüliek tették ki legmagasabb 30,6%-os arányban, amit a 20 év körüliek követtek 22,8%-kal, végül pedig az 50 évesek 18,4%-kal. Ez a jelenség egészen 2006-ig folytatódott a válság évétől. A 40 év körüliek 1997 és 2004 között növekvő tendenciát mutattak, de 2005-ben és 2006-ban gyorsan 9,2%-ra csökkentek. Az elkövetők több mint körülbelül 60%-a házasságban volt. Csak kevesebb, mint 2%-uk özvegy. A legtöbb elkövető életszínvonala a legalsó osztályból származott, több mint 60%-kal, ezt követte a középosztály 20% körüli értékkel. A felsőbb osztályokban elkövetett emberölések száma csekély volt,¹¹¹ ami valószínűleg összefüggésbe hozható a középosztály nagymértékű elszegényedésével.

Időpont	Férfi öngyilkosságok száma	Női öngyilkosságok száma	Öngyilkosságok száma összesen
1998	6275	2424	8699
1997	4234	1891	6125
1996	4041	1815	5856
1995	3319	1521	4840
1994	2862	1350	4212

Táblázat 7 - Dél-Korea öngyilkosságok száma 1994 és 1998 között nemekre lebontva

¹¹¹ „살인범죄의 실태와 유형별 특성: 연쇄살인, 존속살인 및 여성살인범죄자를 중심으로 Patterns and Trends of Homicides in Korea” Kang. [A gyilkossági bűncselekmények tényleges helyzete és típusaira jellemzők: A gyilkosságok mintái és trendjei Koreában, a sorozatgyilkosságokra, női gyilkosságokra összpontosítva]

(Countyeconomy, 2022. november 17.)

A másik fontos mutató a társadalmi hatások vizsgálatának szempontjából az öngyilkosságok száma, ami ahogy azt megfigyelhetjük (7. táblázat), a válság évében számottevően megnövekedett. A kiolvasható adatok alapján az öngyilkosok száma 1996-ról 1997-re 4,6%-kal, majd 1997-ről 1998-ra 42,02%-kal tovább emelkedett, ami jóval magasabb növekedést jelentett, mint az előző években. Ez a nemek szerinti lebontásban is megfigyelhető volt, hiszen a férfi öngyilkosok száma 1996-ról 1997-re 4,8%-kal, majd 1997-ről 1998-ra 48,2%-kal emelkedett. A nők öngyilkossági számát tekintve 1996-ról 1997-re 4,2%-kal, 1997-ről 1998-ra pedig 28,2%-kal növekedett. A válság évében is a nők öngyilkosságának mértéke jóval kevesebb volt a férfiakéhoz képest, aminek valószínűleg meghatározó oka a korábban említett nemekben rejlő alapvető vonások eltérése.

	Tavaszi	Nyár	Ősz	Tél
Gyilkosságok	23,4%	27,7%	27,1%	21,9%
Bűncselekmények	23,5%	26,4%	26,3%	23,9%

Táblázat 8 - Dél-Korea a bűnözés és gyilkosság szezonális aránya (1997 és 2006 közötti átlag)

(한국형사정책연구원, Korean Institute of Criminology, 2023. január 1.)

Az 1997-es évben a bűnözések és gyilkosságokat tekintve nyáron és ősszel követték el a legtöbb esetet¹¹², ami összefüggésbe hozható, hogy nyár elejétől drasztikus események történtek az országban. Úgy, mint a *Kia Group*¹¹³ megállapodása a csőd elhalasztásról, a devizaalapok sürgősségi támogatásának felülvizsgálata a Pénzügy- és Gazdasági Minisztérium kereskedelmi bankjai számára, a Deanong vállalatcsoportjainak elárverezése, felszámolási kérelem a Jinro csoport hat vállalata számára vagy a Koreai Fejlesztési Bank devizakötvény-kibocsátása kb 1,5 milliárd USD értékben. De október közepén a Ssangbangwool csoport is csődöt jelentett, Tajvan pedig bejelentette, hogy felhagy a devizavédelemmel és nemsokkal

¹¹² „살인범죄의 실태와 유형별 특성: 연쇄살인, 존속살인 및 여성살인범죄자를 중심으로 Patterns and Trends of Homicides in Korea” Kang. [A gyilkossági bűncselekmények tényleges helyzete és típusaira jellemzők: A gyilkosságok mintái és trendjei Koreában, a sorozatgyilkosságokra, női gyilkosságokra összpontosítva]

¹¹³ Kia Group (기아그룹), 1944-ben alapított dél-koreai konglomerátum, amely gépkocsi- és autóalkatrészek gyártásával foglalkozik. 1997-ben 28 leányvállalata és több mint 55ezer alkalmazottja volt. A csőd fő oka az ésszerűtlen üzletbővítés volt. („기아그룹” 나무위키, 2023. Január 2.) [Kia Group – Namuwiki]

később október 23-án a hongkongi tőzsde is összeomlott. Ezt csak tetőzte, hogy az *S&P*¹¹⁴ leminősítette Korea hitelminősítését, amit az október 27-ei *Moody's*¹¹⁵ lefokozása követett.

Az árfolyam folyamatosan esett, ami miatt az olaj ára rohamosan emelkedett. November elsején a Haitai Group csődbe ment, amit a New Core Group követett, miközben a koreai részvények folyamatosan zuhantak. A koreai kormánynál több elbocsátás és leváltás történt, ami instabil helyzetet sugárzott az emberek számára.¹¹⁶ A téli időszak elején sikerült megállapodni az IMF hitellel kapcsolatban és valószínűleg ennek következményeként a téli hónapokban már javult a bűnözések és gyilkosságok száma, már csak 22% körüli volt.

Dél-koreai családok és nők helyzete

Az identitás kérdése nagyon fontos a globalizáció során, hiszen meghatározza a társadalmi összetartást és integrációt. A gazdasági változás nagy hatással volt a *koreai nép 'mi' koncepciójára*¹¹⁷ is. A krízis előtti időszakban a koreai embereknek olyan közös elképzelései voltak, mint az élethosszig tartó foglalkoztatottság, a koreai nemzeti identitás büszke vállalása, az üzleti kultúrába vetett bizalom, minden, ami hozzájárult a koreai nép kollektív tudatának erősítéséhez. De válság után kénytelenek voltak minden olyan elképzelést mellőzni, amely gátolta a versenyképességet. Így a „mi” koncepció is bizonytalanná vált az üzleti élet szempontját tekintve, amit az IMF beavatkozás csak tovább rontott. A koreai társadalom két nagyobb csoportra oszlott, a nacionalistákra és azokra, akik elvetették a nacionalista felfogásokat, amit jól mutat, hogy az 1997. december 5-i napot a nacionalisták a nemzeti gyalázat napjának nyilvánítottak¹¹⁸ és ezen a napon ment csődbe a *Korea Trading vállalat* (고려통상)¹¹⁹ leányvállalata is a Korea Securities (고려통상 계열 고려증권)¹²⁰, továbbá ezen a napon írta alá az IMF és a kormány a megállapodást az IMF mentőcsomag meghosszabbításáról.

¹¹⁴ Hitelminősítés betűosztályzatok alapján hosszú vagy rövidtávú hitel szerint osztályozva. A legjobb osztályzat AAA, a legrosszabb a D.

¹¹⁵ Kötvény-hitelminősítő társaság.

¹¹⁶ „1997 년 외환 위기/연표” 나무위키, 2023. Január 2. [1997-es devizaválság/kronológia – Namuwiki]

¹¹⁷ „mi” (우리) koncepció: A koreaiak gyakran a mi szócskát használják az én helyett, úgy, mint a mi férjünk (우리 남편), a mi országunk (우리나라), annak ellenére, hogy a nyelvükben létezik az enyém szó is. Ez mutatja, hogy a koreaiak mennyire közösségi kultúrában gondolkodnak. Az elgondolás lényege, hogy az egyén sokkal kevésbé érzi kirekesztve magát a csoportból, ha a mi szócskát használja és erősíti a közösségbe tartozást.

¹¹⁸ „Economic Restructuring and social reformulating” Park. 2004.

¹¹⁹ 1957-ben Saehan Securities néven alapított vállalat. Még saját röplabda csapata is volt. Az első koreai vállalat volt, amely fióktelepet nyitott Tokióban, Japánban és 1986 novemberében tőzsdére is tudott lépni. („고려증권” 나무위키, 2022.12.28.) [Koreai értékpapírok – Namuwiki]

¹²⁰ „고려증권” 나무위키, 2022.12.28 [Koreai értékpapírok – Namuwiki]

A kormány részéről ezek után számos próbálkozás volt a nemzeti identitás megerősítésére, amihez a tömegmédiát is bevonták. A cél az volt, hogy a koreaiak kerüljék a külföldi termékek vásárlását és minél több dollárt halmozzanak fel, valamint a saját nemzeti márkaimázs erősítése volt. Ezzel szemben a globalisták támogatták az angol, mint második hivatalos nyelv elterjedését és a főváros pozicionálását turisztikai célpontként.¹²¹

Fontos megemlítenünk ismét, hogy a válság átrendezte a koreai társadalmi rétegeket. A foglalkoztatottság hirtelen csökkenése minden korosztályt és társadalmi osztályt veszélyeztetett, és újrapozicionálta azokat az eloszlását, mivel a gazdagok és a szegények közötti rétegek elmosódtak és ezt a középosztály munkavesztés miatti elszegényedése okozta, ami azt jelentette elsősorban, hogy megnőtt a magukat az alsó rétegbe valló családok száma.

A nők helyzete számos változáson ment át és ez nem csak az új válási törvényekben mutatkozott meg. 2000-ben létrejött a *Nemek Közötti Esélyegyenlőségi és Családiügyi Minisztérium*¹²². 2010-től az elterjedt internethasználat miatt már megállíthatatlanok voltak a feminista mozgalmi hullámok, úgy, mint a nemzetközi #MeToo mozgalom.¹²³

A nők foglalkoztatottsága is változott a válság hatására. A válságot megelőző évhez képest az alábbi ábra alapján megfigyelhetjük, hogy 1997-től elkezdett meredeken csökkenni a koreai 15 év feletti nők munkaerő-piaci részvételének százaléka és ez a meredek esés egészen 1998 év végéig tartott, ahonnan újra emelkedésnek indult, ami annak oka lehet, hogy a válság miatti nagyszámú elbocsátások a nőket is ugyanúgy érintették.

¹²¹ „Economic Restructuring and social reformulating” Park. 2004.

¹²² 여성가족부

¹²³ “한국 페미니즘 역사 한눈에 보기.” Openfeminism2022.com, 9 Jan. 2023. [A koreai feminizmus egy pillantásnyi története]

13. ábra *Dél-Korea munkaerő-piaci részvétel százalékos aránya (15 év feletti nők),
1995 és 2000 között*

(World Bank, Letöltés: 2022. november 17.)

A válások számának növekedése a válság évére sem csökkent, hanem 79895-ről 91160-ra 14,1%-kal növekedett, aminek oka elsősorban a válás jogi hátterének a fejlődése lehetett, valamint a válság miatti elszegényedés.

Időpont	Válások száma	Válási arány
1998.	116294	2,50%
1997.	91160	2,00%
1996.	79895	1,70%
1995.	68279	1,50%
1994.	65015	1,40%

Táblázat 8 - *Dél-Korea válások száma 1994 és 1998 között*

(Countyconomy, Letöltés: 2022. november 17.)

Be- és kivándorlások számának változása a válság hatására

Az alábbi táblázatból leolvasható, hogy Dél-Koreában a bevándorló koreai állampolgárok száma 1997-ről 1998-ra 36,4%-kal csökkent, míg 1998-ról 1999-re 37,2%-kal nőtt. Tehát a *visszatérő migráció*¹²⁴ az 1998-as évre lecsökkent, viszont utána ismét megemelkedett. Ennek oka, hogy Korea tengerentúli üzleti tevékenysége aktívabb lett a meghozott törvények hatására. Az egyik legfontosabb az *1999-es évi törvény a tengerentúli koreaiak bevándorlásáról*¹²⁵ volt.

¹²⁴ Fordított migrációnak is nevezik. Az a jelenség, amikor a koreaiak visszatérnek a hazájukba,

¹²⁵ 1999 년 『재외동포의 출입국과 법적지위에 관한 법률』 Az 1999-es évi törvény a tengerentúli koreai bevándorlásról magába foglalta a külföldi állampolgárságú koreaiak vagy a külföldön tartózkodó koreai származásúak számára a két éves tartózkodást az országban, valamint megteremtette a szabad munkavállalás és egyéb gazdasági tevékenységek lehetőségét. Ez alól kivételt képeztek azok a koreaiak, akik a katonai szolgálat megkerülése céljából hagyták el az országot. („재외동포의 출입국과 법적지위에 관한 법률” 주뉴욕대한민국총영사관 2023. Január 1.) [„A tengerentúli koreaiak bevándorlási és jogi státusáról szóló törvény” A Koreai Köztársaság főkonzulátusa New Yorkban]

Ezen felül hozzájárult még a *Tengerentúli koreaiak alapítványának*¹²⁶ létrejötte is. 1995 decemberében született megállapodás a *Tengerentúli koreaiak politikai bizottságának*¹²⁷ létrehozásáról a *globalizációt támogató bizottság*¹²⁸ plenáris ülésén, majd 1997 márciusában kihirdetésre került a *tengerentúli koreaiak alapítványáról szóló törvény (5313.sz.tv.)*¹²⁹, amely áprilisban lépett hatályba. Ezt követően ugyanez év októberében jött létre az alapítvány, amely 1998 júliusában indult el a gyakorlatban is első elnökével Kim Bong-kyu vezetésével. Elsődleges célja a tengerentúli koreaiak támogatása, hogy fenntartsák etnikai kapcsolataikat, valamint a koreai közösséget.¹³⁰

Az is megállapítható, hogy a külföldi bevándorlások száma (visszatérő állampolgárok és külföldiek száma összesen) 10%-kal nőtt 1997 és 1998 között, ami ugyancsak a fent említett törvények eredményeképpen értelmezhető.

Év	Állampolgárok száma	Külföldiek száma	Összesen
1993	6,106,170	6,181,914	12,288,084
1994	7,499,095	6,705,676	14,204,771
1995	8,938,362	7,071,961	16,010,323
1996	10,630,948	7,074,164	17,709,175
1997	10,552,071	7,507,712	18,059,783
1998	6,714,311	8,260,880	14,975,191
1999	9,211,561	8,980,455	18,192,016

¹²⁶ 재외동포재단 *Tengerentúli koreaiak alapítványa*, amelynek célja a tengerentúli koreaiak támogatása, hogy beilleszkedhessenek az élőlhelyüknek megfelelő országban az etnikai kapcsolatok megőrzése mellett, valamint a tengerentúli koreai csereüzletek támogatása. („재단소개” 재외동포재단, 2023. január 1.) [„Az alapítványról” *Tengerentúli koreaiak alapítványa*]

¹²⁷ 재외동포정책위원회 *Tengerentúli koreaiak politikai bizottsága*, amely a tengerentúli koreaiak politikájával foglalkozó munkabizottság, és amelynek feladata, hogy a kormány tengerentúli koreaiakra vonatkozó politikáját befolyásolja, mérlegelje és kiigazításokat javasoljon. („재외동포정책 개요” 외교부, 2023. Január 1.) [„A tengerentúli koreaiak politikájának áttekintése” - Külügyminisztérium]

¹²⁸ 세계화추진위원회 *Globalizációt támogató bizottság*, amely szakpolitikai feladatokat lát el, mind a politika, gazdaság, társadalom és a kultúra fejlesztésére. Ma is létezik, és aktívan részt vesz a nemzetközi közösséggel való együttműködés elősegítésében. („세계화추진위원회” 한국민족문화대백과사전, 2023. Január 1.) [„A globalizációt elősegítő bizottság” *Encyclopedia of Korean Culture, Academy of Korean Studies*]

¹²⁹ “재외동포재단법” (법률 제 5313 호) [A tengerentúli koreaiak alapítványáról szóló törvény (5313.sz.tv.)]

¹³⁰ “연혁” 재외동포재단, 2023. Január 1. [Történelem - *Tengerentúli Koreai Alapítvány*]

2000	11,481,027	10,320,541	21,801,568
------	------------	------------	------------

Táblázat 9 - Dél-Korea bevándorlások száma 1993 és 2000 között

(HiKorea.go.kr, 법무부 Letöltés: 2022. december 28.)

Ha megvizsgáljuk az országból való kivándorlások számát is a válság évében és azt követően, láthatjuk, hogy a válság után nagymértékben, közel 37,7%-kal csökkent 1998-ra, majd növekedésnek indul a rá következő években, ami valószínűsíthető, hogy a megemelkedett külföldi üzleti tevékenységek miatt történt. Többé már nem a külhoni rokoni kapcsolatok invitálásra vándorolhattak ki, hanem a kiépült nemzetközi munkavállalás és üzleti tevékenységek nyújtotta lehetőségek miatt.

Év	Kivándoroltak száma
1993	2,741,500
1994	3,478,199
1995	4,155,799
1996	4,960,735
1997	4,858,135
1998	3,026,715
1999	4,268,102
2000	5,115,369

Táblázat 9 - Dél-Korea kivándorlások száma 1993 és 2000 között

(HiKorea.go.kr, 법무부 Letöltés: 2022. december 28.)

A válság utáni kivándorlások számának folyamatos emelkedése valószínűleg visszavezethető az identitás, a „mi” koncepció változásának kérdésére. A koreaiak nem tulajdonítottak már akkora jelentőséget a bezárkózásnak, helyette elkezdtek elfogadni a globalizáció szükségességét, ami az 1997-es válság eredményeként alakulhatott ki, mert arra kényszerítette a kelet-ázsiai kistigriseket, hogy nyissanak a globális piacok felé. A nyitás a kormányokat arra ösztönözte, hogy megtalálják az egyensúlyt a nyitottság és a nemzeti eszmék megtartása között. A beáramló nyugati eszmék ellensúlyozására Dél-Korea kulturális alapítványokat hozott létre, majd ezt követően kulturális központokat kezdett kiépíteni az egész világon a koreai nemzeti eszmék erősítésére és a koreai kultúra terjesztésére, beleértve a koreai zenét, a filmművészetet, az irodalmat, a keleti-konyhát és művészeteket, amit Hallyunak,

vagyis *koreai hullámnak* neveznek.¹³¹ Magyarországon is jelentős mértékben megjelenik a koreai közösségek támogatása mind a hazánkban található Koreai Kulturális Központ által, mind a magyarországi telephelyű koreai cégek által. Országunkban majdnem ötven koreai cég található, úgy, mint a Samsung Electronics, Samsung SDI, Hankook Tire, SK Innovation, KDB Bank, ebből kettővel a magyar kormány stratégiai együttműködési megállapodást is kötött, mint 2013. szeptemberében a Samsung Electronics Magyar Zrt.-vel vagy 2012. novemberében a Hankook Tire Magyarország Kft.-vel.¹³²

¹³¹ 한류 (韓流), *Hallyu*, vagyis a *koreai hullámnak* nevezett jelenség, amely egy kulturális jelenség és eleinte főként Ázsiában terjedt el és vált népszerűvé. A koreai kultúra népszerűsítését jelenti. Elsőként a koreai szórakoztatóipar terjedésével indult, majd azt kiegészítve az egész koreai kulturális eszmevilággal folytatódott. A koreaiak számára a Hallyu jelenség lehetőséget ad a nemzeti büszkeség és saját kultúrájuk iránti szeretetük növelésére, valamint a nemzeti identitásuk terjesztésére a nemzetközi közösségekben. („한류” 한국민족문화대백과사전, 2023. január 1.) [„Koreai hullám” Encyclopedia of Korean Culture, Academy of Korean Studies]

¹³² “Stratégiai Partnerségi Megállapodások.” Kormany.hu

5. Összegzés és konklúzió

Kutatásom során az 1997-es ázsiai válság a dél-koreai társadalomra való hatását vizsgáltam. Fontosnak tartottam elsőként Dél-Korea jelenlegi gazdasági, társadalmi helyzetét tömören összefoglalni, bemutatni, hogy miben rejlik az erőssége (GDP növekedés, export-import arány, munkanélküliség felszámolása) és milyen problémákkal kell megküzdenie (fiatalok alacsony foglalkoztatási aránya, nők társadalmi helyzete, időskori elszegényedés). Ezt követően három nagyobb korszakra bontva vizsgáltam meg az 1997-es válság előzményeit (1910-1959, 1960-1995 és a válságot megelőző év) gazdasági, történelmi, társadalmi szempontok alapján, azzal a céllal, hogy az olvasó átfogó képet kapjon a koreai társadalomról és a koreaiakat ért korábbi társadalmi, gazdasági eseményekről. (japán gyarmati időszak, a koreai és a második világháború, chaebol nagyvállalatok létrejötte, exportorientált gazdaságfejlesztések) A válságot megelőző évet részletekbe menően is megvizsgáltam az 1996-os év kulcsfontosságú mutatói alapján (nominális GDP, reál GDP, munkanélküliségi ráta, árfolyamváltozás, a koreai nagyvállalatok helyzete, szándékos emberölések és öngyilkosságok száma, nők és családok helyzete). Utolsó pontként pedig a válság és az azt követő évek mutatóit vizsgáltam az előbbi szempontokat követve. A tanulmányomhoz koreai nyelvű és nemzetközi forrásokat is használtam, a statisztikai adatokhoz főként a World Bank honlapját, vagy koreai specifikus statisztikai honlapokat kerestem fel. A kutatás legnehezebb része az volt, hogy sok adat csak nehezen megtalálható koreai forrásból volt kikereshető.

A munkám során statisztikai forráselemzéssel a következő következtetésekre jutottam. A krízist megelőző évről 1997-re 490 milliárdról 437 milliárdra csökkent a nominális GDP, a reál GDP pedig 6,8%-ról 5,5%-ra esett. Az infláció is növekedésnek indult 805 won/USD-ről 962,3 won/USD-re emelkedett. A gazdasági romlás hatására lecsökkent az arany és devizatartalék is. A válság utáni évben ezek az adatok csak tovább romlottak. Itt mutatkoztak meg igazán a válság hatása, ugyanis a nominális GDP 31,9%-kal csökkent és a reál GDP pedig mínuszos értékre esett. Az inflációs helyzet tovább romlott 1393 won/USD-re. Ezek hatására megemelték a kamatot a helyzet stabilizásának érdekében és felvette az ország kétszer is az IMF mentőcsomagot. A gazdasági romlás hatására csődbe mentek a koreai nagyvállalatok, amire a kormány reformprogramokkal válaszolt, ez pedig a chaebolok súlyának jelentős csökkenéséhez vezetett az 1999-2000-es periódusban az 1995-1998-as periódushoz képest. A nagyvállalatok csődje miatt félmillió főről másfél millióra nőtt a munkanélküliség, ami miatt feltehetőleg megnövekedett a bűncselekmények, az öngyilkosságok, válások és az emberölések száma. A középosztály nagyrésze megszűnt és hosszútávon elszegényedett. A

bűncselekmények nagy része 1997 nyarán és őszén történt, ami összefüggésbe hozható a nagyvállalatok egymás utáni csődjével, és télre enyhült a száma, ami pedig az IMF hitelcsomag elfogadásával köthető össze. Az emberölések száma 1997-re 246-ról 277-re nőtt, majd 1998-ra 378-ra emelkedett, ami több mint 36,5%-os növekedést jelentett. A felsőbb osztályokban elkövetett emberölések száma csekély volt, ami valószínűleg összefüggésbe hozható a középosztály nagymértékű elszegényedésével. Az öngyilkosok száma 1996-ról 1997-re 4,6%-kal, majd 1997-ről 1998-ra 42,02%-kal tovább emelkedett, ami jóval magasabb növekedést jelentett, mint az előző években. A válások számának növekedése a válság éveire sem csökkent, hanem 79895-ről 91160-ra 14,1%-kal növekedett, aminek oka elsősorban a válás jogi hátterének a fejlődése lehetett, valamint a válság miatti elszegényedés. De a munkanélküliség nem csak negatív hatásokat hozott magával, létrejött az EIS, kialakult a duális képzés és számos új törvény lépett életbe. A válság magával hozta a kényszert a nyitásra és a globalizáció elfogadását, a külföldi tevékenységek létrehozását, ami elnyomta a koreaiak „mi” koncepcióját, erre válaszként a koreai kultúrát erősíti alapítványok és kulturális központok jöttek létre, elterjedt az egész világon a Hallyu, emiatt a válság lecsengése után megnövekedett a megélhetési, üzleti célú kivándorlás az országból, viszont az új vonzó bevándorlási törvények miatt a külföldiek és a visszatérő koreai bevándorlók száma is megnőtt.

Nem lehet teljes mértékben kijelenteni, hogy a fent felsorolt események és adatok egymásból következnek, hiszen számos más hatás miatt is alakulhattak így, de összességében megállapítható, hogy az 1997-es válság sokban alakította a mai koreai világképet, társadalmat és nem csak negatív, de számos pozitív hatása is volt.

6. Irodalomjegyzék

- “1996 년.” *Namuw.*, 1996 년 - 나무위키, namu.wiki/w/1996%EB%85%84#s-4.1.5.
Accessed 8 Jan. 2023.
- 1997 년 외환 위기/연표, 나무위키,
<https://namu.wiki/w/1997%EB%85%84%20%EC%99%B8%ED%99%98%20%EC%9C%84%EA%B8%B0%EC%97%B0%ED%91%9C>, Letöltés ideje: 2023. január 2.
- Ahn, C., Korean Democracy under Kim Dae Jung: A Stalled Progression?,
<https://core.ac.uk/download/pdf/51175852.pdf>, Letöltés ideje: 2022. november 18.
- “A “Kistigriseknek” Becézett Országok | Társadalomföldrajz | Sulinet Tudásbázis.” *Tudasbázis.sulinet.hu*,
tudasbázis.sulinet.hu/hu/termesztudomanyok/foldrajz/tarsadalomfoldrajz/kistigrisek-es-kovetoik/a-kistigriseknek-becezett-orszagok. Accessed 9 Jan. 2023.
- Angus Maddison (2015) South Korea GDP (PPP) evolution from 1911 to 2008 in millions of
1990 International dollars: log scale, Wikipédia,
[https://commons.wikimedia.org/wiki/File:South_Korea_GDP_\(PPP\).png](https://commons.wikimedia.org/wiki/File:South_Korea_GDP_(PPP).png), Letöltés időpontja: 2022.
október 28.
- Arcanum Adatbázis: Gazdasági Együttműködési és Fejlesztési Szervezet.
<https://www.arcanum.hu/hu/online-kiadvanyok/TenyekKonyve-tenyek-konyve-1/1988-2/nemzetkozi-szervezetek-100D/regionalis-es-egyeb-szervezetek-117A/gazdasagi-egyuttmukodesi-es-fejlesztési-szervezet-1198/> Letöltés: 2022. november 18.
- Borbíró Andrea–Gönczöl Katalin–Kerecsi Klára–Lévay Miklós (szerk.)
(2020): *Kriminológia* [Digitális kiadás.] Budapest: Wolters Kluwer Hungary
Kft.. <https://doi.org/10.55413/9789632959313> Letöltve: https://mersz.hu/hivatkozas/m736YOV1796_312_p4/#m736YOV1796_312_p4 (2023. 01. 08.)
- „빈곤 여성 노인의 생애와 빈곤 형성 분석” 최희경, 2005.
- Borbély Pecze, Tibor Bors. “Egy Működő Modell: A Dél-Koreai Munka-Tanulás Duális Rendszere.” *Opus et
Educatio*, vol. 5, no. 1, 6 Feb. 2018, 10.3311/ope.233. Accessed 11 Nov. 2020.
- CEIC (2022): South Korea’s Exchange rate against USD,
<https://www.ceicdata.com/en/indicator/korea/exchange-rate-against-usd>, Letöltés időpontja: 2022.
november 4.
- Countryeconomy (2022): South Korea – Divorce1991-1996,
<https://countryeconomy.com/demography/divorces/south-korea?year=1996>, Letöltés időpontja: 2022.
november 17.
- Countryeconomy (2022): South Korea – Intentional homicides 1994-1997,
<https://countryeconomy.com/demography/homicides/south-korea?year=1997>, Letöltés
időpontja: 2022. november 17.
- Countryeconomy (2022): South Korea – Intentional homicides 1994-2000,
<https://countryeconomy.com/demography/homicides/south-korea?year=2008>, Letöltés időpontja: 2022.
november 17.
- Countryeconomy (2022): South Korea – Self-harm rate 1988-1998,
<https://countryeconomy.com/demography/mortality/causes-death/suicide/south-korea?year=1998>,
Letöltés időpontja: 2022. november 17.
- Cha, M. (2008): The Economic History of Korea, EH.Net Encyclopedia, szerk. Whaples, R.
<https://eh.net/encyclopedia/the-economic-history-of-korea/>, Letöltés időpontja: 2022. október 24.
- Cha, M. (2011): Korea’s first industrial revolution, 1911-1940, Explorations in Economic
History, <https://wid.world/document/koreas-first-industrial-revolution-1911-1940-explorations-in-economic-history-2012/>, Letöltés időpontja: 2022. október 28.
- Csoma, M. (2018): Korea története, Antall József Tudásközpont, Budapest
- Csoma Mózes (2016), Korea, Egy nemzet két ország közös gyökerektől, Napvilág Kiadó,
Budapest, 2016,
- Cumings, B. (2005): Korea’s Place in the Sun: A Modern History, W. W. Norton&Company,
New York
- “대한제국(大韓帝國) - 한국민족문화대백과사전.” *Encykorea.aks.ac.kr*,
[한국민족문화대백과사전, encykorea.aks.ac.kr/Contents/Item/E0015187](https://encykorea.aks.ac.kr/Contents/Item/E0015187). Accessed 8 Jan. 2023.
- Erdogdu, M. The South Korean Crisis of 1997 and its aftermath: The Legacy of the

Developmental State and the Importance of State Capacity in Post-Crisis Adjustment, https://www.researchgate.net/publication/261063307_The_South_Korean_Crisis_of_1997_and_its_Aftermath_The_Legacy_of_the_Developmental_State_and_the_Importance_of_State_Capacity_in_Post-Crisis_Adjustment , Letöltés időpontja: 2022. november 15.

Imports of goods and services – Korea, Rep, The World Bank (2022), <https://data.worldbank.org/indicator/NE.IMP.GNFS.ZS?end=1981&locations=KR&start=1979> , Letöltés időpontja: 2022. október 25.

Intentional homicides – Korea, Rep, The World Bank (2022), <https://data.worldbank.org/indicator/VC.IHR.PSRC.P5?end=1998&locations=KR&start=1990> , Letöltés időpontja: 2022. november 15.

GDP 2020-2021 – Korea, Rep, The World Bank (2022), <https://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.MKTP.CD?locations=KR&start=2019> , Letöltés időpontja: 2022. október 25.

Glossary of statistical terms (2004), Debt Service Ratio, OECD <https://stats.oecd.org/glossary/detail.asp?ID=562> , Letöltés időpontja: 2022. október 24.

Grantis (2022): Reál GDP, <https://grantis.hu/fogalomtar/real-gdp/> , Letöltés időpontja: 2022. november 3.

한국민족문화대백과사전, 한류 <http://encykorea.aks.ac.kr/Contents/Item/E0066892> , Letöltés ideje: 2023. január 1

한국민족문화대백과사전, 세계화추진위원회, <http://encykorea.aks.ac.kr/Contents/Item/E0029771> , Letöltés ideje: 2023. január 1.)

“한국 페미니즘 역사 한눈에 보기.” *Openfeminism2022.com*, openfeminism2022.com/history. Accessed 9 Jan. 2023.

“한국전쟁(韓戰) - 한국민족문화대백과사전.” *Encykorea.aks.ac.kr*, encykorea.aks.ac.kr/Contents/Item/E0042143.

HiKorea.go.kr, 법무부 https://www.hikorea.go.kr/ptimg/moj_sts/1997/index.html , Letöltés időpontja: 2022. december 28.

Hong, Kwak Geon. “The Life of Women Labourers at Seoul in The’1930s~1940s’.” *Seoul and History*, no. 70, 2007, pp. 51–79, www.kci.go.kr/kciportal/ci/sereArticleSearch/ciSereArtiView.kci?sereArticleSearchBean.artiId=ART001361533, 10.22827/seoul.2007..70.002. Accessed 9 Jan. 2023.

Human Rights Watch (2022), South Korea Events of 2021, <https://www.hrw.org/world-report/2022/country-chapters/south-korea> Letöltés ideje: 2022. november 18.

이회창. 나무위키, <https://namu.wiki/이회창>. Accessed 9 Jan. 2023.

“이혼(離婚).” *Encykorea.aks.ac.kr*, 한국민족문화대백과사전, encykorea.aks.ac.kr/Contents/Item/E0046567. Accessed 9 Jan. 2023.

“이인제(in JE RHEE) | 정치가/정당인.” *Www.kyobobook.co.kr*, 교보문고, www.kyobobook.co.kr/service/profile/information?chrcCode=1000024101. Accessed 9 Jan. 2023.

IMF.KR, 비상경제대책위원회, <https://97imf.kr/items/showp/1056> , Letöltés ideje: 2022. december 27.

IMF.KR , 1997 년 위기 직후 재벌개혁: 계획과 절반의 실행. <https://97imf.kr/exhibits/show/ex-09/ex-09-pl> , Letöltés ideje: 2022. december 27.

“이승만.” *Pa.go.kr*, 대통령기록관, 2020, pa.go.kr/online_contents/president/president01.jsp. Accessed 8 Jan. 2023.

재외동포재단, 재단소개, https://www.okf.or.kr/homepage/intro/general_condition.do , Letöltés ideje: 2023. január 1.)

재외동포재단, 연혁, <https://www.okf.or.kr/homepage/intro/history01.do>, Letöltés ideje: 2023. Január 1.

Jin, M. 「진로교육법」 제정의 의미와 과제, Koreai Szakoktatási és szakképzési kutatóintézet

주뉴욕대한민국총영사관, 재외동포의 출입국과 법적지위에 관한 법률,

- https://overseas.mofa.go.kr/us-newyork-ko/brd/m_4217/view.do?seq=708739&srchFr=&srchTo=&srchWord=&srchTp=&multi_itm_seq=0&itm_seq_1=0&itm_seq_2=0&company_cd=&company_nm=&page=2, Letöltés ideje: 2023. január 1.)
- Kang, E., Park, H., 살인범죄의 실태와 유형별 특성: 연쇄살인, 존속살인 및 여성살인범죄자를 중심으로 Patterns and Trends of Homicides in Korea, 한국형사정책연구원, Korean Institute of Criminology,
- Katara, H. (2022): Nominal GDP Formula, WallStreetMojo, <https://www.wallstreetmojo.com/nominal-gdp-formula/>, Letöltés időpontja: 2022. november 3.
- Kim, Janice C.H. ““Pusan at War: Refuge, Relief, and Resettlement in the Temporary Capital, 1950–1953.”” *The Journal of American-East Asian Relations*, vol. 24, no. 2/3, 2017, pp. 103–127, www.jstor.org/stable/26549202. Accessed 8 Jan. 2023.
- Kim, Jinsook. “The Resurgence and Popularization of Feminism in South Korea: Key Issues and Challenges for Contemporary Feminist Activism.” *Korea Journal*, vol. 61, no. 4, 2021, p. 78, 10.25024/kj.2021.61.4.75.
- Kim, N. (2009): 한국의 국민계정, 1911-2007, 동국대학교, <https://www.kci.go.kr/kciportal/ci/sereArticleSearch/ciSereArtiView.kci?sereArticleSearchBean.artiId=ART001352084>, Letöltés időpontja: 2022. október 28.
- Kim, S. (2010): Korea’s Unemployment Insurance in the 1998 Asian Financial Crisis, <https://www.adb.org/sites/default/files/publication/156069/adb-wp214.pdf> Letöltés időpontja: 2022. november 15.
- “김대중.” *Pa.go.kr*, 대통령기록관, 2020, www.pa.go.kr/online_contents/president/president15.jsp.
- “김영삼.” *Pa.go.kr*, 대통령기록관, 2020, pa.go.kr/online_contents/president/president14.jsp. Accessed 9 Jan. 2023.
- 글로벌 사회정책 브리프, 청년 니트족: 실태와 정책, (2016), https://preview.kstudy.com/W_files/kiss61/1x002669_pv.pdf, Letöltés ideje: 2023.01.05.)
- Kapcsolatok Koreával, 나무위키, <https://namu.wiki/w/%EA%B5%AD%EC%A0%9C%ED%86%B5%ED%99%94%EA%B8%B0%EA%B8%88#s-3>, Letöltés ideje: 2022. november 23.
- KDI 경제정보센터, <https://eiec.kdi.re.kr/publish/naraView.do?cid=4417>, Letöltés ideje: 2022. december 27.
- 기아그룹, 나무위키, <https://namu.wiki/w/%EA%B8%B0%EC%95%84%EA%B7%B8%EB%A3%B9#s-2.2>, Letöltés ideje: 2023. január 2
- Korea, Rep. – The World Bank (2022), GDP <https://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.MKTP.KD?contextual=default&end=1998&locations=KR&start=1961&view=chart>, Letöltés időpontja: 2022. október 24.
- 고려증권, 나무위키, <https://namu.wiki/w/%EA%B3%A0%EB%A0%A4%EC%A6%9D%EA%B6%8C>, Letöltés ideje: 2022. december 28.
- Labor force, female – Korea, Rep, The World Bank (2022), <https://data.worldbank.org/indicator/SL.TLF.CACT.FE.ZS?end=1996&locations=KR&start=1990>, Letöltés időpontja: 2022. november 17.
- Lee, J. (2006) Industrial policies, chaebols, and market reform agenda in Korea, Institute for National Security Strategy
- Li Szin Man, Wikipédia, https://hu.wikipedia.org/wiki/Li_Szin_Man, Letöltés ideje: 2022. november 19.)
- “무너진 군 기강” 재확인 큰충격/장교 은행 무장강도사건 파장.” *Wwww.hani.co.kr*, 한겨레, 10 Jan. 1995, www.hani.co.kr/arti/legacy/legacy_general/L82352.html. Accessed 8 Jan. 2023.
- Murphy, George E. “Why Women Are Less Likely than Men to Commit Suicide.” *Comprehensive Psychiatry*, vol. 39, no. 4, July 1998, pp. 165–175, 10.1016/s0010-440x(98)90057-8.
- “민법 제 837 조의 2(면접교섭권).” *Casernote.kr*, 2017, casernote.kr/%EB%B2%95%EB%A0%B9%EB%AF%BC%EB%B2%95/%EC%A0%9C837%EC%A1%B0%EC%9D%982. Accessed 9 Jan. 2023.

- Noland, M. (2011): Korea's Growth Performance: Past and Future, East-West center working papers, Honolulu
- OECD Economic Surveys: Korea 1996, OECD Publishing, Paris, OECD (1996), https://read.oecd-ilibrary.org/economics/oecd-economic-surveys-korea-1996_eco_surveys-kor-1996-en#page2
- OECD Economic Surveys: Korea 2022, OECD Publishing, Paris, OECD (2022), <https://doi.org/10.1787/20bf3d6e-en>.
- Oh, Jeonghee. *MZ 세대 "평생 직장"이 뭔가요?...조기퇴사 빨라진다*. 24 July 2022.
- Park, G. (2004), Economic Restructuring and social reformulating: The 1997 Financial Crisis and its impact on South Korea
- “박정희.” *Pa.go.kr*, 대통령기록관, 2020, pa.go.kr/online_contents/president/president05.jsp. Accessed 8 Jan. 2023.
- Powers, C. (2014): The Changing Role of Chaebol, Georgetown University, https://web.archive.org/web/20140513230014/http://www.stanford.edu/group/sjeaa/journal102/10-2_09%20Korea-Powers.pdf, Letöltés ideje: 2022. november 5.
- 로케시. “1979 년 10 월 26 일 10.26 사건.” *세상에 궁금한 모든 것들*, 16 Oct. 2021, avaloka.tistory.com/238. Accessed 8 Jan. 2023.
- “삼국유사(三國遺事).” *Encykorea.aks.ac.kr*, 한국민족문화대백과사전, encykorea.aks.ac.kr/Contents/Item/E0026482. Accessed 9 Jan. 2023.
- “삼풍백화점붕괴사고(三豐百貨店崩壞事故).” *Encykorea.aks.ac.kr*, 한국민족문화대백과사전, encykorea.aks.ac.kr/Contents/Item/E0068132. Accessed 8 Jan. 2023.
- Shin, K. (2008): A development of the „Jinbo” Women's Movement in Korea Since the 1980s, http://www.igs.ocha.ac.jp/igs/IGS_publication/journal/11/jenda_7_ki-young.pdf, Letöltés ideje: 2022. november 17.
- Solt, K. (2004): A nemzetközi gazdaságtan alapjai, TRI-Mester, Tatabánya
- South Korea, Britannica, <https://www.britannica.com/place/South-Korea/Agriculture-forestry-and-fishing>, Letöltés ideje: 2022. november 19.
- Statistics Times (2021): Projected GDP ranking, <https://statisticstimes.com/economy/projected-world-gdp-ranking.php>, Letöltés ideje: 2023.01.06.
- “Stratégiai Partnerségi Megállapodások.” <https://kormany.hu>, kormany.hu/kulgaszdasagi-es-kulugyminiszterium/strategiai-partnersegi-megallapodasok. Accessed 9 Jan. 2023.
- The Indian Express, Sanjib Baruah (2020), South Korea holds lessons for leaders trying to use crisis to consolidate power, <https://indianexpress.com/article/opinion/columns/coronavirus-covid-19-pandemic-india-lockdown-south-korea-sanjib-baruah-6392263/>, Letöltés időpontja: 2022. október 23.
- Unemployment, total – Korea, Rep, The World Bank (2022), <https://data.worldbank.org/indicator/SL.UEM.TOTL.ZS>, Letöltés időpontja: 2022. november 15.
- U.S. Department of State (2009): 1996 Country reports on economic policy and trade practices, Republic of Korea, https://1997-2001.state.gov/issues/economic/trade_reports/eastasia96/korea96.html, Letöltés időpontja: 2022. november 5.
- U.S. Department of State (2009): 1998-as jelentés a gazdaságpolitikáról, https://19972001.state.gov/issues/economic/trade_reports/eastasia98/korea98.html Letöltés időpontja: 2022. november 18.
- 외교부, 재외동포정책 개요, https://www.mofa.go.kr/www/wpge/m_21511/contents.do, Letöltés ideje: 2023. január 1.)
- “여성(女性) - 한국민족문화대백과사전.” *Encykorea.aks.ac.kr*, 한국민족문화대백과사전, encykorea.aks.ac.kr/Contents/Item/E0036364. Accessed 8 Jan. 2023.
- Yoo, Kil-Sang. “The Employment Insurance System in Korea.” *Korea Labor Institute*, Nov. 1999.
- Yun Po Son, Britannica, <https://www.britannica.com/biography/Yun-Po-Son>, Letöltés ideje: 2022. november 19.